

คู่มือ
การปฏิบัติศาสนพิธี

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม
www.dra.go.th

คู่มือ
การปฏิบัติศาสนพิธี

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม
(ห้ามซื้อ-ขาย)

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

พิมพ์ครั้งที่ ๑/๒๕๕๐ จำนวน ๕๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒/๒๕๕๑ จำนวน ๒๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๓/๒๕๕๒ จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๔/๒๕๕๔ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ISBN 978-974-9536-26-1

ที่ปรึกษา

๑. นายสท แดงเอียด	อธิบดีกรมการศาสนา
๒. นายจรรยา นราคร	รองอธิบดีกรมการศาสนา
๓. นางสาวภักดิ์จิรกรณ์ จิปปิภ	เลขานุการกรมการศาสนา

คณะทำงาน : กองศาสนูปถัมภ์

๑. นายพิสิทธิ์ นริตติวงศ์กรณ	๙. นางปิ่นนิตินี มะลิทอง
๒. นายจำลอง ธงไชย	๑๐. นางสาวสุมาลี ปราชญ์นารัตน์
๓. นายถาวรการณ วงษ์สวัสดิ์	๑๑. นางสุจิตา ศิริเลข
๔. นายสมชัย เกื้อกุล	๑๒. นายปิยวัฒน์ วงษ์เจริญ
๕. นายศุภสิทธิ์ วิเศษสิงห์	๑๓. นายปกรณ์ ศรีแสง
๖. นายสมควร บุญมี	๑๔. นายโอสธิ์ ราษฎร์เรือง
๗. นายอุทาน เข้มัด	๑๕. นางสาวเรณู รัตนชัยเดชา
๘. นายวรวิรัช ทองชวานา	๑๖. นายวิชาญ แฝกกลาง

ออกแบบปก/รูปเล่ม

นายยงยุทธ สังคนาคินทร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

๗๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

โทร. ๐-๒๕๖๑-๔๕๖๗ โทรสาร ๐-๒๕๗๙-๕๑๐๑

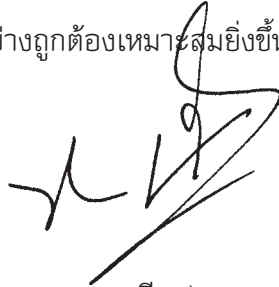
นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๒

คำนำ

ศาสนพิธี ถือเป็นแบบแผนสำคัญที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่มีมาแต่โบราณกาล ให้มีการสืบทอดต่อไป จำเป็นต้องมีคู่มือสำหรับใช้เป็นแนวทางในการ ปฏิบัติงานศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติพิธีสามารถดำเนินไปด้วย ความรวดเร็ว ราบรื่น เรียบร้อย และถูกต้องเหมาะสม เพื่อสืบสาน วัฒนธรรมของชาติ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะเป็นหน่วยงาน ที่มีการกิจหลักในการทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริม สืบทอด และให้การอุปถัมภ์ คຸ່ມครองกิจการด้านพระพุทธศาสนา เห็นถึงความสำคัญของศาสนพิธี ซึ่งมีอยู่ทุกพื้นที่ทั่วประเทศ จึงได้ดำเนินการจัดพิมพ์คู่มือการปฏิบัติ ศาสนพิธีออกเผยแพร่ไปแล้ว จำนวน ๓ ครั้ง แต่ก็ยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งประชาชนได้ให้ความสนใจเป็นจำนวนมากจึงได้จัดพิมพ์ “คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี” ขึ้นอีก ทั้งนี้ เพื่อเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจได้ใช้ เป็นแนวทางการปฏิบัติศาสนพิธีในงานต่าง ๆ อันจะช่วยแก้ปัญหาการ ปฏิบัติศาสนพิธีที่มีความหลากหลายให้เป็นไปในแนวเดียวกัน

กรมการศาสนาหวังว่า “คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี” เล่มนี้จะ
อำนวยประโยชน์แก่ผู้ประสงค์จะศึกษาหาความรู้ และนำไปปฏิบัติงาน
ศาสนพิธีสำหรับตนเองและสังคม ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

(นายสด แดงเอียด)

อธิบดีกรมการศาสนา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๑
คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี	๕
การเตรียมการ	๙
❖ การเตรียมการระยะยาว	๑๐
❖ การเตรียมการระยะกลาง	๒๘
❖ การเตรียมการระยะสั้น	๓๐
การปฏิบัติการ	๓๓
❖ การปฏิบัติงานกุศลพิธี	๔๒
❖ การปฏิบัติงานบุญพิธี	๔๒
❖ การปฏิบัติงานทานพิธี	๖๒
ภาคผนวก	๙๑

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทาง **สายกลาง** โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์ **“ความพอเพียง”** หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

พระราชทานแนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”

แก่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

๔ ป หลักในการครองงาน

โปร่งใส

การปฏิบัติงานด้วยความสุจริต เทียบตรง พร้อมรับการตรวจสอบ ในทุกกระบวนการ มีความเข้มแข็งและสร้างเกราะกำบังให้ตนเอง เพื่อยืนหยัดต่อสู้กับการทุจริตและประพฤติมิชอบในทุกกรณี

เป็นธรรม

การปฏิบัติด้วยความเสมอภาค เพื่อสร้างความอุ่นใจเป็นที่พึ่ง ให้แก่ประชาชน รวมถึงการหลีกเลี่ยงและต่อต้านสิ่งไม่ดีทั้งปวง เพื่อรักษาความชอบธรรมในสังคม

ประหยัด

การใช้จ่ายอย่างพอดีตัว ไม่สร้างหนี้สินเกินความจำเป็น รู้จักอดออมและแบ่งปัน ไม่ทะเยอทะยานฟุ้งเฟ้อเกินตัว มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดีทั้งกับทรัพย์สินของทางราชการและทรัพย์สินส่วนตัว

ประสิทธิภาพ

การปฏิบัติงานที่คำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ของงานโดยมีประโยชน์สุขของประชาชนและการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนเป็นหลักชัย

๔ ข หลักในการครองตน

พึงตนเอง

การพึงตนเองด้วยสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ เพื่อนำพาให้ตนประสบความสำเร็จในชีวิต และคลี่คลายจากปัญหาที่ประสบอยู่ การพึงตนเองของข้าราชการจำเป็นต้องมีความมั่นใจในความรู้ ความสามารถ สมรรถนะ และศักยภาพของตนเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติราชการให้ประสบผลสัมฤทธิ์ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

พอดี

ความพอเหมาะพอควรและเป็นขั้นตอน ไม่เข้าไป ไม่เร็วไป ไม่ก้าวกระโดด ไม่ประมาท รู้จักเลือกสรร และใช้อย่างเหมาะสม ระมัดระวัง การปฏิบัติราชการจำเป็นต้องเข้าใจขอบเขตของเรื่องหรือกรอบของงานให้กระจ่าง และลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

พอเพียง

ความสมเหตุสมผล โดยพิจารณาเหตุผลให้รอบคอบ สร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองอย่างมั่นคง ไม่ไขว่ไขว่ไปกับสิ่งชั่วร้าย มีความทะเยอทะยานในหน้าที่การงาน และการดำรงชีวิตตามโอกาสและฐานะ แสวงหาความก้าวหน้าโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่แก่งแย่งแข่งขัน แต่เน้นการให้และแบ่งปัน เพื่อสร้างความสุขทางใจให้มากขึ้น

พอใจ

ความพอใจและภูมิใจในสถานภาพ และการดำรงชีวิตของตน ด้วยการใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและสง่างาม

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

พิธี คือ แนวทางหรือข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานที่เป็นรูปแบบเป็นต้นว่า งานใดสมควรจะดำเนินการอย่างไร เมื่อได้ดำเนินการตามแนวทางหรือข้อเสนอแนะนั้นแล้ว งานเหล่านั้นจะดำเนินไปด้วยความราบรื่น รวดเร็ว เรียบร้อย ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีสำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมายของงาน ไม่ขัดข้องหรืออูญวาย พิธีเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาติ เป็นวิถีชีวิตของประชาชน ในแต่ละสังคมจะมีพิธีการที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความเชื่อของคนในสังคมนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ พิธีจึงมีรูปแบบการปฏิบัติหลากหลาย แม้ในปัจจุบันก็มีรูปแบบการปฏิบัติพิธีแตกออกไปตามความเห็นของแต่ละสำนัก ทำให้มีข้อถกเถียงกันเสมอเพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้การปฏิบัติพิธีมีรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน จึงได้รวบรวมแนวปฏิบัติพิธีที่เป็นแนวทางกลาง ๆ มาแสดงไว้พอเป็นข้อสังเกต

ในการจัดงานศาสนพิธี คือ การประกอบพิธีทางศาสนา จะมีบุคคลประเภทหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการในเรื่องพิธี มีชื่อเรียกกันหลากหลาย เช่น มรรคนายก อุบาสก เจ้าหน้าที เจ้าพนักงาน แต่ในที่นี้จะขอเรียกบุคคลนี้ว่า **ศาสนพิธีกร** แปลว่า **ผู้ดำเนินการพิธีทางศาสนา** ศาสนพิธีกรนี้มีหน้าที่ควบคุม ปฏิบัติ จัดการ ตลอดถึงให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ในการจัดพิธีการทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธีกรที่ดีจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติหลายประการ เป็นต้นว่า

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ มีความรอบรู้ในเรื่องศาสนพิธีอย่างกว้างขวาง ละเอียดลึกซึ้ง
- ❖ มีความสามารถในการปฏิบัติงาน ไม่เคอะเขิน จั่นงกตกประหม่า
- ❖ มีความรอบคอบ ละเอียดถี่ถ้วนในเรื่องอุปกรณ์และลำดับพิธี ไม่ประมาท
- ❖ มีกิริยา วาจา และมารยาทเรียบร้อย การแต่งกายการวางตนเหมาะสม
- ❖ มีการตัดสินใจที่ฉับไวและถูกต้อง สามารถแก้ไขข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในพิธีได้ทันการ

ศาสนพิธีเบื้องต้น

ศาสนพิธี คือ พิธีทางศาสนา ในที่นี้หมายถึงศาสนาพุทธ แบ่งลักษณะ รูปแบบ ประเภทออกไปได้มากมาย เช่น พิธีงานมงคล พิธีงานอวมงคล พิธีงานราษฎร์ พิธีงานหลวง พิธีงานทางราชการ พิธีงานชาวบ้าน ฯลฯ หนังสือศาสนพิธีฉบับกรมการศาสนา ได้รวบรวมพิธีเหล่านั้นไว้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. กุศลพิธี ได้แก่ พิธีที่ประกอบขึ้นเพื่อความดี เพื่อเสริมมงคลเฉพาะตน เช่น พิธีอุปสมบท พิธีรักษาอุโบสถ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เป็นต้น

๒. บุญพิธี ได้แก่ พิธีที่ประกอบขึ้นเพื่อบุญกุศลและความ เป็นสิริมงคลแก่ตน ครอบครัว ญาติมิตร ผู้ที่เคารพรักใคร่ นับถือ แก่สถานที่ หรือเพื่อบุคคลที่ล่วงลับใด ๆ ที่ประสงค์จะอุทิศผลบุญไปให้

๓. ทานพิธี ได้แก่พิธีถวายสิ่งของต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการถวาย แก่ส่วนรวม เช่น สังฆทาน กฐินทาน หรือถวายเฉพาะบุคคล เช่น ถวายยารักษาโรค ถวายอาหาร ถวายไทยธรรม เป็นต้น

๔. ปกิณกะพิธี ได้แก่ พิธีเบ็ดเตล็ดที่ไม่อยู่ใน ๓ ประเภท ข้างต้น เช่น พิธีพุทธาภิเษก พิธีมังคลาภิเษก พิธีวางศิลาฤกษ์ พิธียกขอฟ้า เป็นต้น

ในพิธีทั้ง ๔ ประเภทนั้น ถ้าจะกล่าวให้สั้นลง คงได้ ๒ ประเภท คือ งานมงคล ได้แก่ พิธีที่ประกอบเพื่อความดี ความสุข ความเจริญ บุญกุศล สิริมงคล ทั้งแก่ตน สถานที่ และผู้อื่น กับงานอวมงคล ได้แก่ พิธีที่ประกอบเพื่อถวายหรืออุทิศบุญกุศลให้ผู้อื่น รวมความว่า งานศาสนพิธีต่าง ๆ ที่จัดกันทั่ว ๆ ไปมีจุดมุ่งหมายเพียง ๒ ประการนี้ เท่านั้น ศาสนพิธีกรที่จะปฏิบัติพิธีต่าง ๆ พึงศึกษาหลักการของศาสนพิธี ทั้ง ๒ ประเภทนั้น การจัดพิธีดังกล่าวมีรูปแบบการจัดเป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) พิธีที่ชาวบ้านจัดกันตามประเพณีนิยม การจัดลักษณะนี้ไม่มีรูปแบบ ที่แน่นอน ต่างปฏิบัติตามความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันสืบ ๆ มาจนเคยชิน เคยปฏิบัติมาเช่นไร ก็ปฏิบัติไปเช่นนั้น ตามแบบของวัด ตามแบบของ

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

หมู่บ้าน หรือของสังคมนั้น ๆ วัดหนึ่ง หมู่บ้านหนึ่ง สังคมหนึ่งก็จัดกันไปตามแบบของตน ๆ ลักษณะนี้ขอเรียกว่า **พิธีแบบชาวบ้านหรือพิธีท้องถิ่น** ๒) พิธีที่ส่วนราชการต่าง ๆ จัดขึ้น มีรูปแบบ ขั้นตอน มีกำหนดเวลาไม่ว่าจะจัดที่ตำบล อำเภอ จังหวัดอะไร ก็จะมีปฏิบัติเหมือน ๆ กัน การจัดพิธีลักษณะเช่นนี้เรียกว่า **พิธีแบบทางราชการ** ๓) พิธีที่จัดโดยพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ ที่เรียกว่า พระราชพิธี หรือเรียกโดยทั่วไปว่า งานพิธีหลวง มีลักษณะการจัดชัดเจน มีรูปแบบแน่นอน และถือเป็นต้นแบบของศาสนพิธีทั้งปวง ลักษณะการจัดพิธีนี้ เรียกว่า **พิธีหลวง**

การจัดพิธีทั้ง ๓ ลักษณะนั้น มีลำดับขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

- ❖ **เตรียมการ** ปฏิบัติก่อนจะจัดงานพิธี
- ❖ **ปฏิบัติการ** ปฏิบัติก่อนพิธีและระหว่างพิธี
- ❖ **สรุปงาน** ปฏิบัติหลังเสร็จพิธี

การเตรียมการ

การเตรียมการ คือ การวางแผนที่จะทำงาน ศาสนพิธีกร จะจัดงานพิธีอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องวางแผนและจัดแผนไว้เป็นหมวดๆ เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติ หรือในการมอบหมายการปฏิบัติ และต้องวางแผนไว้ด้วยว่า ใครจะต้องทำ ทำอะไร สิ่งใดทำก่อน สิ่งใด ทำทีหลัง ทำอย่างไร เกี่ยวข้องกับผู้ใดบ้าง การเตรียมการนี้แบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะยาว ระยะกลาง และระยะสั้น ขอแสดงตัวอย่าง การเตรียมการไว้คร่าว ๆ ดังนี้

❖ การเตรียมสถานที่	สถานที่ที่จะใช้จัดงาน
❖ การเตรียมอุปกรณ์	อุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการงาน
❖ การเตรียมบุคลากร	บุคคลสำคัญในงาน
❖ การเตรียมเวลา	ระยะเวลาในการจัดงาน
❖ การเตรียมกำหนดการ	รายละเอียดและขั้นตอน
ของงาน

การเตรียมการระยะยาว

การเตรียมสถานที่

สถานที่ที่จะจัดพิธีมีความสำคัญมากอย่างหนึ่ง งานพิธีต่าง ๆ จะดูโอ้อ่า สวยงาม อลังการล้วนอาศัยสถานที่อันเหมาะสม ศาสนพิธีกร เมื่อได้รับมอบหมายให้จัดงาน ต้องคำนึงถึงเรื่องสถานที่ก่อนว่าสมควร จะใช้เป็นสถานที่จัดงานหรือไม่ โดยใช้หลักการกว้าง ๆ ดังนี้

- ❖ กว้างขวาง เพียงพอแก่การรองรับผู้มาร่วมพิธี
- ❖ สะอาด ไม่มีสิ่งรบกวน ไม่สกปรก หรือมีกลิ่นเหม็น อากาศถ่ายเทได้ดี ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม
- ❖ สะดวก สบาย ทางเข้า-ออก ที่จอดรถ ห้องน้ำ ห้องสุขา
- ❖ เหมาะสมกับงาน เช่น งานมงคล หรืองานอวมงคล ขึ้นบนหรือชั้นล่าง

การเตรียมอุปกรณ์

ในการจัดพิธีต่าง ๆ ต้องมีอุปกรณ์ในการจัดทั้งสิ้น ศาสนพิธีกร จะต้องทราบว่า งานพิธีใด ใช้อุปกรณ์อะไร แล้วจึงจัดเตรียมอุปกรณ์ เหล่านั้น ให้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และจัดเตรียมให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้งานได้ทันที อุปกรณ์ในการจัดพิธีนั้นมี ๒ ประเภท คือ

๑. อุปกรณ์ทั่วไป เช่น โต๊ะหมู่บูชา กระจกฐานรูป เชิงเทียน แจกัน กระจกใส แก้วน้ำ ที่กรวดน้ำ อาสนะพระสงฆ์ หรือเครื่องรับรองอื่น ๆ ฯลฯ

๒. อุปกรณ์เฉพาะพิธี เช่น สายสิญจน์ ชันน้ำมันต์ ที่พรมน้ำมันต์ สายโยง ภูเขาโยง แถบทอง รูปเทียนแพ กรวยกระหวัดดอกไม้ แป้งเจิม ฯลฯ

อุปกรณ์ทั่วไป ประกอบด้วย

- ❖ พระพุทธรูป ขนาดพอเหมาะสมควรกับโต๊ะหมู่บูชา ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป
- ❖ แจกัน กระจกฐานรูป เชิงเทียน ดอกไม้ พานพุ่ม และรูปเทียนบูชา
- ❖ อาสน์สงฆ์พร้อมเครื่องปูลาด เช่น พรม เสื่อ ผ้าขาว และอาสนะสำหรับพระสงฆ์นั่ง
- ❖ เครื่องรับรองพระสงฆ์ เช่น ที่ตั้งพัดพร้อมพัดรอง แก้วน้ำ พร้อมน้ำร้อน น้ำเย็น กระจกเช็ดมือ กระจกใส โตก ตะลุ่ม พาน ถาด ตามความจำเป็นที่ต้องใช้
- ❖ โต๊ะวางเครื่องไทยธรรม วางข้าวพระพุทธรูป วางอาหาร คาว-หวาน
- ❖ เชิงเทียนพร้อมเทียนชนวน เชื้อชนวน สำลี ไฟแช็ก มีด หรือกรรไกรเล็ก เทปกาไว

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ เครื่องขยายเสียงพร้อมอุปกรณ์ เช่น ไมโครโฟน ขาตั้ง ตามความจำเป็นที่จะใช้
- ❖ ชุดข้าวพระพุทธ ไต้ระรอง ผ้าปูไต้ะ ชุดอาหารคาว-หวาน และจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ ใบปวารณาพร้อมซอง
- ❖ แก้วน้ำพร้อมน้ำดื่มสำหรับประธานพิธี
- ❖ ที่กรวดน้ำพร้อมน้ำ
- ❖ สิ่งของอื่น ๆ ที่ต้องใช้

อุปกรณ์เฉพาะพิธี ประกอบด้วย

อุปกรณ์ที่ใช้เฉพาะงานพิธีมงคล เช่น

- ❖ สายสิญจน์พร้อมพานรอง ๒ ใบ
- ❖ ชันน้ำมนต์พร้อมน้ำ และเทียนสำหรับทำน้ำมนต์ ที่พรมน้ำมนต์ และสิ่งอื่น ๆ ตามลักษณะงาน เช่น ทองคำเปลว แป้งเจิม ผ้าสี พวงมาลัยมงคลแฝด ฯลฯ

อุปกรณ์เฉพาะงานพิธีอวมงคล เช่น

- ❖ สายโยง แถบทอง ภูเขาโยง รองภูเขาโยงพร้อมพานรอง
- ❖ เครื่องทองน้อย รูปไม้ระกำ และเทียนพร้อมไต้ะวาง
- ❖ ตู้พระอภิธรรมพร้อมที่บูชา พัดรอง ๔ ด้าม สำหรับ พระสวด

- ❖ ผ้าไตร หรือผ้าอื่นสำหรับทอดเพื่อพระสงฆ์บังสุกุล พร้อมพานรอง ฯลฯ

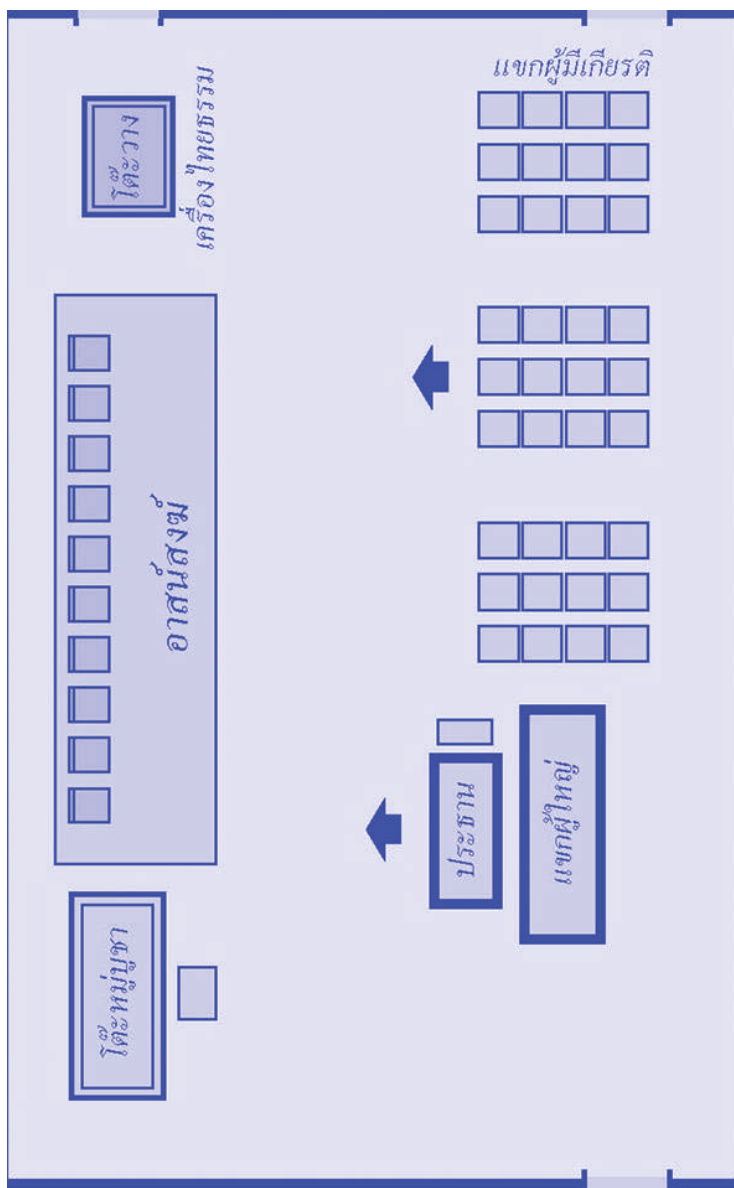
อุปกรณ์งานพิธีแสดงพระธรรมเทศนา เช่น

- ❖ ธรรมาสน์ ไตร่ครองสำหรับพระสงฆ์ขึ้น อาสนะปูนึ่ง กระโถนเล็ก กระดาษเช็ดมือ
- ❖ คัมภีร์เทศน์พร้อมพานรอง และพัตรรองสำหรับให้ศีล
- ❖ ไตร่วางเครื่องกัณฑ์เทศน์พร้อมพาน โตก ตะลุ่ม
- ❖ เชิงเทียนพร้อมเทียนสองธรรม เครื่องทองน้อย พร้อมเทียนและธูปไม้ระกำ ที่กรวดน้ำพร้อมน้ำ และไตร่วางด้านหน้าประธานพิธี
- ❖ ไมโครโฟนสำหรับพระเทศน์ และสำหรับผู้อาราธนา
- ❖ น้ำฉันสำหรับพระเทศน์ (งานหลวงไม่ถวายน้ำบนธรรมาสน์)

อุปกรณ์งานพิธีถวายพระกฐินพระราชทาน เช่น

- ❖ พระบรมฉายาลักษณ์พร้อมไตร่หมู่สำหรับประดิษฐาน
- ❖ ตะลุ่มสำหรับวางผ้าพระกฐิน
- ❖ เครื่องราชสักการะ (ธูปเทียนแพ กรวยดอกไม้)
- ❖ เทป หรือซีดีเพลงสรรเสริญพระบารมี
- ❖ พานแว่นฟ้าสำหรับวางผ้าพระกฐิน พานวางเทียน พระปาติโมกข์พร้อมไตร่ครอง ตั้งด้านหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒

ผังการจัดสถานที่งานพิธี แบบที่ ๒

การจัดโต๊ะหมู่บูชา

ในงานพิธีต่างๆ อุปกรณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ โต๊ะหมู่บูชา งานพิธีต่าง ๆ ที่มีการจัดโต๊ะหมู่บูชา ศาสนพิธีกรต้องมีความรู้และเข้าใจในการจัดโต๊ะหมู่บูชาไม่ว่าจะเป็นหมู่ ๙ หมู่ ๗ หมู่ ๕ หรือหมู่อื่น ๆ ซึ่งมีขนาดแตกต่างกันเป็น ๓ ขนาด คือ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ตลอดถึงสิ่งประกอบบนโต๊ะหมู่เหล่านั้นก็มีขนาดต่าง ๆ กัน ในพิธีใด ต้องจัดอย่างไร จะต้องใช้โต๊ะหมู่บูชา และสิ่งประกอบขนาดไหน ใช้เครื่องประกอบอย่างไร ต้องดูความเหมาะสมกับสถานที่และพิธีที่จะจัด วิธีการจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีทั่ว ๆ ไป มี ๔ ประเภท ดังนี้

๑. การจัดโต๊ะหมู่บูชาในพิธีสงฆ์ ในงานพิธีมงคลหรืองานพิธีอวมงคลที่นิมนต์พระสงฆ์มาสวดหรือเจริญพระพุทธมนต์ จัดแบบธรรมดา ที่จำเป็นต้องมี คือ พระพุทธรูปขนาดพอเหมาะกับโต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูปนี้ ใช้ได้ทุกปาง ที่นิยมกันมาก คือ ปางมารวิชัย กับปางสมาธิ ไม่นิยมนำพระเครื่องมาเป็นพระประธานที่โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูปประดิษฐานที่โต๊ะหมู่ตัวกลางแถวบน จัดตั้งกระถางธูป เชิงเทียนบูชา ที่โต๊ะตัวกลางแถวล่าง แจกันดอกไม้ประดับ หรือพานพุ่มวางที่โต๊ะต่าง ๆ ตามความสวยงาม การจัดโต๊ะหมู่ในพิธีสงฆ์นี้นิยมจัดไว้ด้านขวามือพระสงฆ์ ไม่ประดับธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์

ตัวอย่างการจัดโต๊ะบูชา หมู่ ๗

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

ตัวอย่างการจัดอาสน์สงฆ์

ตัวอย่างการจัดโต๊ะหมู่บูชางานเสด็จพระราชดำเนิน

ตัวอย่างการจัดโต๊ะหมู่บูชางานประชุม อบรม สัมมนา

๒. การจัดโต๊ะหมู่งานประชุมอบรมสัมมนา การจัดโต๊ะหมู่บูชาในงานนี้ จัดเหมือนในพิธีสงฆ์ต่างกันแต่เพียงเพิ่มธงชาติไทย และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ โดยจัดตั้งธงชาติไว้ด้านขวา และตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ไว้ด้านซ้ายของพระพุทธรูป จัดให้ธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ต่ำกว่าพระพุทธรูปเล็กน้อย และตั้งไว้ทางด้านขวาของเวที

๓. การจัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะ รับเสด็จฯ งานกุฐินพระราชทาน การจัดโต๊ะหมู่แบบที่สามนี้ ประดิษฐานพระบรมรูปหรือพระบรมฉายาลักษณ์แทนพระพุทธรูป ตั้งพานเครื่องราชสักการะ (ธูปเทียนแพ กรวยดอกไม้วางบนพาน) แทนกระถางธูป เชิงเทียนที่โต๊ะหมู่ตัวกลาง แฉวล่าง โต๊ะอื่นที่เหลือ วางแจกันดอกไม้ พานพุ่มตามความสวยงาม สำหรับพิธีงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน โต๊ะหมู่ตัวกลาง แฉวบน ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ วางตะลุ่มหรือพานผ้าพระกฐินไว้ที่โต๊ะหมู่ตัวกลางแฉวกลาง นอกนั้นจัดเหมือนกัน ไม่นิยมประดับธงใด ๆ ติดกับโต๊ะหมู่ เพราะลมอาจพัดธงสะบัดถูกลีลาของต่าง ๆ บนโต๊ะหมู่ ตกหล่นเสียหาย ควรประดับธงให้ห่างออกไปพอสมควร การจัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะนี้ หากถวายราชสักการะพระมหากษัตริย์ที่สวรรคตแล้ว ให้ใช้ **เครื่องทองน้อย** ตั้งที่โต๊ะหมู่ตัวกลางแฉวล่างแทนพานธูปเทียนแพ กรวยดอกไม้

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

อนึ่ง กรวยดอกไม้ นั้น หากตั้งถวายราชสักการะประจำที่ ไม่มีพิธีเปิด เช่น การตั้งในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา หน้าสถานที่ราชการ ให้เปิดฝากรวยไว้ แต่ถ้าตั้งเพื่อประกอบพิธีถวายพระพรชัยมงคล ต้องปิดฝากรวยไว้ก่อน ถึงเวลาประกอบพิธี ประธานพิธีจึงจะเปิด ในกรณีเครื่องทองน้อยก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน ถ้าตั้งถวายราชสักการะ ไม่มีพิธีอะไร ไม่ต้องจัดรูปเทียน ต่อเมื่อมีพิธี เช่น บำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย จึงจัดรูปเทียน

๔. การจัดโต๊ะหมู่บูชาหน้าศพ การจัดโต๊ะหมู่ลักษณะนี้ไม่มีรูปแบบแน่นอน เพียงแต่จัดประดับดอกไม้ให้สวยงาม ส่วนที่บูชาจะใช้เครื่องทองน้อยหรือกระถางรูปเชิงเทียนก็ได้ งานใหญ่ ๆ โดยเฉพาะงานของพระสงฆ์นิยมตั้งเครื่องทองน้อย ๒ ชุด สำหรับบูชาศพชุดหนึ่ง สำหรับศพฆราวาสอีกชุดหนึ่ง ใช้โต๊ะหมู่ ๒ ตัว สูงต่ำลดหลั่นกันลงมา ตัวสูงวางด้านใน ใช้วางเครื่องทองน้อยสำหรับศพฆราวาส ตัวต่ำวางด้านนอกสำหรับเจ้าภาพบูชาศพ การตั้งเครื่องทองน้อยนั้นมีข้อสังเกตง่าย ๆ ว่า จะบูชาสิ่งใด ให้หันดอกไม้ไปทางนั้น ส่วนการจัดโต๊ะหมู่บูชา อัฐิ รูปภาพ ป้ายชื่อ รูปหล่อ ในการทำบุญอุทิศ ให้จัดลักษณะเดียวกับโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะพระมหากษัตริย์ที่สวรรคตแล้ว

อนึ่ง ในงานศพทั่วไป ที่บูชาแม่กมี ๒ ประเภท คือ

๑. ที่บูชาสาธารณะ

๒. ที่บูชาในพิธีการ

ประเภทที่ ๑ สำหรับบุคคลทั่วไปจุดบูชาศพ นิยมใช้กระถางรูป
ขนาดใหญ่ จุดบูชาได้ตลอดเวลา

ประเภทที่ ๒ ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจะจุดเวลาจะมีพิธี
เช่น ก่อนพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม เป็นต้น การจัดโต๊ะหมู่ทุกประเภท
ต้องสะอาด ไม่รกรุงรัง ไม่เก็บสิ่งของ เช่น ขອງรูป กล้องเขียน
ไว้ใต้หรือด้านหลังโต๊ะหมู่

การเตรียมบุคลากร

บุคลากร คือบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในงานอย่างชัดเจน
ที่ต้องปฏิบัติในพิธี หรือมีส่วนร่วมในพิธีนั้น ๆ อันได้แก่ พระสงฆ์
ประธานพิธี ประชาสัมพันธ์ ศาสนพิธีกร ศาสนพิธีกรผู้ช่วย ตลอดถึง
ผู้ที่จะเชิญมาร่วมงาน บุคลากรนั้นจะต้องเตรียมการดังนี้

- ❖ พระสงฆ์ ต้องนิมนต์ไว้ก่อนงาน แจ้งรายละเอียดว่า
เป็นงานอะไร แจ้งวันที่ เวลา และสถานที่จัดงานด้วย
ควรจัดทำบัญชีพระสงฆ์ในพิธี ถ้ามีหลายพิธีให้แยกบัญชี
เป็นชุด ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดพระสงฆ์
และถวายจตุปัจจัยไทยธรรม และควรใส่เบอร์โทรศัพท์
สำหรับติดต่อไว้ด้วย
- ❖ ประธานพิธี ต้องนัดวัน เวลา และแจ้งขั้นตอนการปฏิบัติ
ในพิธีให้ทราบไว้ก่อน

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ ประชาสัมพันธ์ ต้องประสานในรายละเอียดของงาน และกำหนดตัวบุคคลให้แน่นอน
- ❖ ศาสนพิธีกร ศาสนพิธีกรผู้ช่วย ต้องนัดหมายการแต่งกาย อธิบายรายละเอียดขั้นตอนของงานและมอบหมายหน้าที่ของแต่ละคนให้เรียบร้อย
- ❖ ผู้ที่จะเชิญมาร่วมงาน ต้องเชิญไว้ก่อนงานพอสมควร

การเตรียมเวลา

งานที่เป็นทางการ งานที่มีรูปแบบมีกำหนดการ เรื่องเวลาเป็นสิ่งสำคัญ ศาสนพิธีกรจะต้องจัดลำดับเวลาของพิธีนั้น ๆ ให้เหมาะสม เพราะบางรายการเป็นเวลาบังคับ เช่น เวลาฤกษ์ เวลาพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร เป็นต้น และต้องคำนึงว่าแต่ละขั้นตอนจะต้องใช้เวลาเท่าไร เพื่อสะดวกในการกำหนดเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดพิธี จุดใหญ่ ๆ ของเวลาที่ต้องเตรียม คือ

- ❖ เวลาเริ่มต้นพิธี ผู้ร่วมงานประชุมพร้อมกัน
- ❖ เวลาที่ประธานจะเดินทางถึง จุดธูปเทียนเริ่มเข้าพิธี
- ❖ เวลาฤกษ์ของพิธี เช่น เวลาวางศิลาฤกษ์ เปิดอาคาร
- ❖ เวลาที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหาร
- ❖ เวลาสิ้นสุดงาน

การเตรียมเวลานี้ ต้องเผื่อเหลือเผื่อขาดไว้บ้าง เมื่อคำนวณกำหนดเวลาได้แล้ว ให้เขียนเวลาที่สำคัญ ๆ ลงไว้ในกำหนดการ เช่น เวลาเริ่ม เวลาบังคับ เวลาสิ้นสุด ไม่ควรใส่เวลาทุกขั้นตอนของพิธี ในกำหนดการควรปล่อยไว้ให้ยืดหยุ่นได้ตามสมควร

การเตรียมกำหนดการ

กำหนดการเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินพิธีต่าง ๆ เพราะกำหนดการนั้นจะเป็นเอกสารที่บอกลักษณะของงาน บอกสถานที่ วัน เวลาในการจัดงาน บอกลำดับขั้นตอน บอกการแต่งกาย ตลอดจนบอกว่าใครเป็นเจ้าของงานนั้น ๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจตรงกัน การจัดเตรียมกำหนดการนั้นมี ๓ ขั้นตอน คือ

๑. การเขียนกำหนดการ
๒. การประสานกำหนดการ
๓. การปฏิบัติกำหนดการ

๑. การเขียนกำหนดการ คือ การจัดทำเอกสารแสดงลำดับขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติในงานแบ่งออกเป็น ๓ ช่วง คือ **ช่วงต้น** เขียนบอกชื่องาน สถานที่ วัน เวลา ที่จะจัดงาน **ช่วงกลาง** เขียนลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสุดท้ายของงานนั้น **ช่วงท้าย** เขียนบอกการแต่งกาย และเขียนบอกชื่อเจ้าของงานและบอกเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ จะแสดงตัวอย่างพอเป็นแนวทางดังนี้

กำหนดการ

พิธี.....(ทำอะไร)

ณ มณฑลพิธี.....(ที่ไหน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....(เมื่อไร)

.....

เวลา.....น.	❖ ผู้มีเกียรติ.....พร้อมกัน ณ สถานที่ประกอบพิธี
เวลา.....น.	❖ ประธานพิธีเดินทางถึงสถานที่ประกอบพิธี
	❖ จดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
	❖ หากเป็นงานอวมงคลจุดรูปเทียนเครื่องทองน้อย
	บูชาอิฐด้วย
	❖ เจ้าหน้าที่อาราธนาศีล
	❖ พระสงฆ์ให้ศีล
	❖ เจ้าหน้าที่อาราธนาพระปริตร
	❖ พระสงฆ์เจริญ (สวด) พระพุทธรูป
เวลา ๑๑.๐๐ น.	❖ ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์
	❖ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
	(ประธานและผู้มีเกียรติ ทอดผ้าบังสุกุล/พระสงฆ์
	พิจารณาผ้าบังสุกุล)
	❖ พระสงฆ์อนุโมทนา
	❖ ประธานกรวดน้ำ รับพร
	❖ พระสงฆ์พรมน้ำพระพุทธรูป เป็นเสร็จพิธี
เวลา ๑๒.๐๐ น.	❖ รับประทานอาหารร่วมกัน

.....

การแต่งกาย เครื่องแบบสีกากีคอพับ	ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์
ชุดสากล ชุดสุภาพ	กรมการศาสนา
	โทร. ๐ ๒๔๒๒ ๘๘๐๘

การเขียนกำหนดการดังกล่าว หากมิใช่งานเสด็จฯ ไม่นิยมใส่ชื่อประธาน คงใช้เพียงว่า ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร เท่านั้น ศาสนพิธีกรต้องศึกษาพิธีนั้น ๆ ก่อนว่า มีขั้นตอนรูปแบบอย่างไร จึงลงมือเขียนไปตามลำดับขั้นตอนของงานนั้น ๆ

๒. การประสานกำหนดการ คือ การแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ กำหนดการก่อนงาน เช่น พระสงฆ์ ประธานพิธี ประชาสัมพันธ์ (โฆษก) และศาสนพิธีกร เพื่อทราบลักษณะงานและแนวปฏิบัติ

๓. การปฏิบัติกำหนดการ คือ การปฏิบัติพิธีโดยยึดกำหนดการเป็นหลัก ไม่ตัดทอนเพิ่มเติม หรือสลับขั้นตอน หากมีกรณีฉุกเฉิน ศาสนพิธีกรต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น และแจ้งผู้เกี่ยวข้อง

การเตรียมการระยะกลาง

ส่วนที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการเตรียมการระยะยาว ต้องเตรียมก่อนจะจัดงานหลาย ๆ วัน แต่เมื่อใกล้งานเข้ามา ศาสนพิธีกร ต้องเตรียมการอีกช่วงหนึ่ง เช่น การทำความสะอาดสถานที่ จัดอาสน์สงฆ์ จัดเก้าอี้รับแขก ทำความสะอาดและจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชา จัดวางสิ่งของเครื่องใช้ ตัวอย่างเช่น

- ❖ อัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานบนโต๊ะหมู่บูชา
- ❖ จัดดอกไม้ กระถางธูป เชิงเทียน พานพุ่ม ประดับโต๊ะหมู่บูชาให้สวยงาม
- ❖ จัดปูลาดอาสนะพระสงฆ์ วางเครื่องรับรอง เช่น กระโถน กระดาษเช็ดมือ แก้วน้ำ
- ❖ จัดที่ตั้งพัตรองให้ครบตามจำนวนพระสงฆ์ โดยวางไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์ (ยกเว้นกรณีมีความจำเป็น)
- ❖ วงสายสิญจน์เวียนขวาตามเข็มนาฬิกา รวมลงด้านหลังพระพุทธรูปแล้ววางที่ฐานพระพุทธรูปเวียนขวา ๓ รอบ ให้เหลือกลุ่มสายสิญจน์สำหรับพระสงฆ์ถือ ใส่พานวางไว้ด้านหน้าประธานสงฆ์ วางพานรองสายสิญจน์ไว้ท้ายสงฆ์ด้วย ในงานพระราชพิธี พระราชกุศลพิธี หรืองานเสด็จพระราชดำเนิน ไม่วงสายสิญจน์ที่ฐานพระพุทธรูป ใช้วงที่ขอบโต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูปแล้วผูกยึด

ที่หลักตั้งพัดยศ พัดรอง เหลือกลุ่มสายสิญจน์สำหรับ
พระสงฆ์ถือใส่พานวางไว้ด้านหน้าประธานสงฆ์ ในพิธี
งานมงคลอื่น ๆ จะวางเช่นเดียวกับงานหลวงก็ได้ ไม่มี
ข้อห้าม

- ❖ โยงสายโยง (หรือใช้แถบทอง) จากศพนหรืออัฐิ ภาวนา
ปายอุทิศ เดินสายชิดฝาผนัง ผ่านด้านหลังโต๊ะหมู่บูชา
ไม่ควรเกาะที่โต๊ะหมู่ ควรเดินสายโยงให้ต่ำกว่าพระพุทธรูป
ไปออกระหว่างประธานสงฆ์กับโต๊ะหมู่บูชา แล้วเชื่อมต่อ
ที่พานกุษาโยงซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าประธานสงฆ์ กุษาโยงนั้น
ต้องวัดความยาวที่จะใช้ลาดในพิธีแล้วผูกด้วยเชือกหรือ
ลวดเส้นเล็ก ๆ คั่นส่วนที่เหลือไว้

การเตรียมการระยะสั้น

การเตรียมการในระยะสั้นนี้ เป็นการเตรียมการที่ไม่อาจทำได้ก่อนเป็นเวลานาน ๆ ได้ ด้วยเหตุว่า หากเตรียมไว้นาน สิ่งที่ต้องการนั้นจะใช้ไม่ได้ หรือต้องเตรียมใหม่ เช่น

- ❖ ทาเชี่ยนขนวนที่รูปเทียนบูชา เทียนทำน้ำมันต์ เทียนสองธรรม รูปเทียนที่เครื่องทองน้อย เทียนขนวน เพื่อให้แน่ใจว่า จุดติดรูปทุกดอกเทียนทุกเล่มโดยง่าย ควรทาเชี่ยนขนวนไว้ก่อนพิธีไม่เกิน ๑ ชั่วโมง หากทาไว้นานกว่านั้น อาจจุดติดช้า หรือจุดไม่ติด เชี่ยนขนวนสำหรับทารูปเทียนนั้น มีวิธีทำดังนี้

๑. ใช้ขวดแก้ว ฝาโลหะขนาดพอสมควร ล้างเช็ดให้สะอาด
๒. ใช้เศษเทียนขี้ผึ้ง ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ขวดพอประมาณ
๓. ใช้น้ำมันเบนซิน ใส่ในขวดให้ท่วมเทียน ปิดฝาทิ้งไว้ ๑ คืน
๔. ใช้ไม้คนให้น้ำมันกับเทียนเข้ากันเป็นเนื้อเดียว อย่าให้เหลว

หรือข้นเกินไป

๕. ปิดฝาเก็บไว้ใช้ทารูปเทียน หากน้ำมันแห้งเทียนแข็ง เติมน้ำมันใช้ได้อีก

- ❖ ใส่ผ้าในภาชนะนํ้ามนต์ ภาชนะที่กรวดนํ้า ก่อนจะใส่นํ้า ควรตรวจทำความสะอาดให้เรียบร้อย นํ้าที่ใส่ควรเป็นนํ้า ที่สะอาด ไม่มีสี ไม่มีกลิ่น ที่กรวดนํ้าบางชนิด ต้องกะ ปริมาณนํ้าให้พอดีกับถ้วยที่รองรับนํ้า โดยวิธีใช้ถ้วยตวงนํ้า แล้วเทใส่ได้นํ้า
- ❖ จัดวางโต๊ะตั้งเทียนสองธรรม เครื่องทองน้อยด้านหน้า ประธานพิธี กรณีมีเทศน์
- ❖ จัดพานรองคัมภีร์เทศน์ จัดที่วางเทียนสองธรรม จัดที่วางโมโครโฟนที่ธรรมาสน์
- ❖ จัดวางเครื่องไทยธรรม เทียนชนวน ไฟแช็ก ที่กรวดนํ้า ไว้ที่โต๊ะท้ายอาสน์สงฆ์
- ❖ จัดวางเครื่องกัณฑ์เทศน์ใส่ตะลุ่ม พานให้เหมาะสม โดยจัดวางแจกันดอกไม้ ผ้าไตรไว้ด้านหน้าสิ่งของอื่น ๆ เรียงให้สวยงาม นิยมตั้งโต๊ะกัณฑ์เทศน์หน้าธรรมาสน์
- ❖ ในพิธีสวดพระอภิธรรม ต้องจัดตั้งตู้พระอภิธรรม ตั้งเครื่องทองน้อยหรือที่บูชาติดรูปเทียนและทาเชื้อชนวน ให้เรียบร้อย
- ❖ จัดหาใบปวารณา เขียนจำนวนปัจจัยที่จะถวาย และเขียน ชื่อเจ้าภาพด้วย

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ ในกรณีนิมนต์พระสงฆ์หลายวัดก็ดี นิมนต์พระสงฆ์วัดเดียวแต่รับมาก่อนเวลาก็ดี ควรจัดห้องพักพระสงฆ์ไว้ต่างหาก เมื่อพร้อมจะเริ่มพิธีจึงนิมนต์ออกไปพร้อม ๆ กัน
- ❖ ศาสนพิธีกรและศาสนพิธีกรผู้ช่วย ควรสำรวจตนเองว่า การแต่งกายเรียบร้อยหรือไม่ อุปกรณ์ต่าง ๆ พร้อมใช้และใช้ได้ดีหรือไม่ เช่น ไฟแช็ก เป็นต้น
- ❖ ประสานงานการจัดข้าวบูชาพระพุทธรูป และการจัดอาหารถวายพระสงฆ์ เพื่อให้พร้อมที่จะถวายเมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบ
- ❖ มอบหมายหน้าที่ปฏิบัติพิธีให้ชัดเจน เช่น ใครเชิญเทียนชนวน ใครอาราธนาศีล ฯลฯ

การปฏิบัติกร

เมื่อถึงเวลาจะเริ่มปฏิบัติพิธี ศาสนพิธีกรจะต้องแบ่งงานให้แต่ละคนปฏิบัติในพิธีต่าง ๆ ใครทำหน้าที่อะไร จะต้องทำหน้าที่นั้นตลอด เช่น เมื่อเชิญเทียนชนวนหรืออาราธนา จะเชิญเทียนชนวนกี่ครั้ง หรืออาราธนาที่ไหน นิยมใช้ศาสนพิธีกรคนเดิม ไม่นิยมเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา

การเชิญเทียนชนวน

เทียนชนวน คืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก สำหรับประธานพิธี ใช้ในการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย หรือจุดในกรณีอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้การจุดนั้น ๆ ง่ายขึ้น ศาสนพิธีกรผู้มีหน้าที่เชิญเทียนชนวนพึงทราบวิธีการดังนี้

- ❖ ถือเชิญเทียนชนวนด้วยมือขวา ใช้นิ้วชี้ถึงนิ้วก้อยรองได้เชิญ เทียน ใช้นิ้วหัวแม่มือจับที่ด้านบนเชิญเทียน มือซ้ายถือไฟแช็ก ยืนรออยู่ทางซ้ายอาสน์สงฆ์
- ❖ เริ่มพิธี ศาสนพิธีกรจุดเทียนชนวนที่บริเวณท้ายหรือกลางอาสน์สงฆ์
- ❖ ถ้าประธานนั่งอยู่ ให้เดินเข้าไปหาประธานพิธีในระยะพอสมควร คำนับประธานพิธี เมื่อประธานพิธีลุกเดินไปที่หน้าโต๊ะหมู่บูชา หรือที่ซึ่งจะต้องจุด ศาสนพิธีกรพึงเดินไป

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

ถึงจุดที่จะส่งเทียนชนวนด้านขวามือของประธานพิธีนั่งคุกเข่า
ส่งเทียนชนวนให้ประธาน วางมือไว้ให้เรียบร้อย ไม่ประนมมือ
เตรียมรับเทียนชนวนคืนเมื่อประธานจุดเสร็จ

- ❖ ถ้าประธานพิธีมิได้นั่งอยู่ เมื่อเดินทางมาถึงจะเข้าไปจุด
ธูปเทียนที่เดียว ศาสนพิธีกรพึงจุดเทียนเดินตามไป
นั่งคุกเข่าส่งเทียนชนวนให้ ด้านขวามือของประธานพิธี
- ❖ เมื่อประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาเสร็จเรียบร้อยแล้ว
ส่งเทียนชนวนคืน ศาสนพิธีกรรับเทียนชนวนคืน รีบถอย
ออกไปพอสสมควร ลุกยืนคำนับประธานแล้วถอยออกไป
ทันที
- ❖ ถึงบริเวณท้ายอาสน์สงฆ์จึงดับเทียนชนวน ไม่เป่าหรือ
ใช้มือโบกหรือสพัดเพื่อดับเทียน ในเวลาจุดเทียน
ทำน้ำพระพุทธรูปพึงปฏิบัติโดยนัยเดียวกัน ต่างกันแต่ว่า
เมื่อประธานพิธีจุดเทียนน้ำมันต์เสร็จเรียบร้อย ศาสนพิธีกร
พึงเรียนให้ประธานพิธีประเคนขันน้ำมันต์ด้วย และเมื่อ
ถอยออกมาแล้วพึงรอจนกว่าพระสงฆ์จะทำน้ำมันต์เสร็จ
หากเทียนน้ำมันต์ดับก่อนที่พระสงฆ์จะทำน้ำมันต์
ศาสนาพิธีกรพึงเข้าไปจุดเทียนน้ำมันต์เองโดยไม่ต้องเชิญ
ประธานพิธีอีก

อนึ่ง ในงานพิธีบางงานได้จัดทำพัตรองถวายพระสงฆ์ด้วย ปัจจุบันนี้ นิยมจัดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยก่อนแล้วเชิญประธานถวายพัตรอง ด้วยเหตุผลว่า การที่จะกระทำพิธีกรรมทางศาสนา ควรจะต้องบูชาพระรัตนตรัยก่อนการเตรียมพัตรองเพื่อถวายพระสงฆ์นั้น ศาสนพิธีกรพึงจัดเรียงพัตรองวางบนตะลุ่มหรือโตก โดยให้ใบพัดแยกกัน ด้านพัตรองสลับกันไป เวลาจะถวาย ศาสนพิธีกรคนหนึ่งอุ้มพานพัตรอง อีกคนหนึ่งถือพัตรอง ๑ ด้าน เดินเข้าไปคำนับประธานพิธี เชิญไปถวาย ตั้งแต่ประธานสงฆ์ลงมาตามลำดับ โดยหยิบส่งทีละด้าน ส่งด้านสุดท้ายแล้ว ทั้งสองคนคำนับประธานพิธีแล้วถอยออกไป

การอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร และอาราธนาธรรม

การอาราธนา คือการเชิญหรือการนิมนต์ให้พระสงฆ์ประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น ให้ศีลเจริญหรือสวดพระพุทธรมณฑ์ แสดงพระธรรมเทศนา ในการอาราธนาแต่ละรายการนั้น ศาสนพิธีกรผู้มีหน้าที่อาราธนา จะต้องรู้ไว้ก่อนว่า ในพิธีนี้ ลำดับไหนจะอาราธนาให้พระสงฆ์ทำอะไร แล้วจึงอาราธนาตามลำดับ และควรพิจารณาปฏิบัติตามลักษณะงานพิธีดังนี้

๑. งานพิธีที่มีแต่การเจริญชัยมงคลคาถา หรืองานพิธีถวายทานต่าง ๆ เช่น ถวายสังฆทาน ศาสนพิธีกรอาราธนาศีลอย่างเดียว โดยยืนรอกที่ท้ายอาสน์สงฆ์ เมื่อประธานพิธีจัดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

และกลับไปนั่งที่เรียบร้อยแล้ว ฟังเดินเข้าไปไม่เกินพระสงฆ์รูปที่สาม จากท้ายสงฆ์ ยืนตรงหันหน้าไปทางประธานพิธี ทำความเคารพ (ประธานเป็นพระสงฆ์ ฟังน้อมไหว้ ประธานเป็นฆราวาส ฟังคำนับ) แล้วหันหน้าไปทางประธานสงฆ์ในพิธีโดยไม่ต้องย้ายที่ยืน น้อมไหว้แล้ว ยึดตัวตรง ประนมมือระหว่างอก กล่าวคำอาราธนาศีล ไม่เสียงดัง หรือเบาเกินไป จบแล้วรอรับศีล เมื่อพระสงฆ์ให้ศีล ฟังรับศีลโดยว่าตามไป ทีละข้อจนพระสงฆ์สรุบท้ายศีลเรียบร้อยแล้ว ฟังน้อมไหว้ จากนั้นหันไป ทำความเคารพประธานพิธีแล้วถอยออกไป สำหรับในงานพิธีหลวง หรือพิธีที่เสด็จพระราชดำเนินในสถานที่ต่างๆอาราธนาแล้วไม่ต้องเปล่งเสียง รับศีล ฟังยืนสงบโดยรับศีลในใจ จนพระสงฆ์ถวายศีลจบ จึงปฏิบัติ เหมือนที่กล่าวข้างต้น

๒. งานที่มีการเจริญหรือสวดพระพุทธรูปอย่างเดียว ศาสนพิธีกรจะต้องอาราธนาศีลและอาราธนาพระปริตร การอาราธนาศีล ปฏิบัติเหมือนข้อ ๑ คือน้อมไหว้ประธานสงฆ์ แล้วยึดตัวตรงกล่าวคำอาราธนาพระปริตร จบแล้วน้อมไหว้ประธานสงฆ์ หันไปทำความเคารพ ประธานแล้วถอยออกไป

๓. งานพิธีเจริญหรือสวดพระพุทธรูปที่มี การแสดง พระธรรมเทศนารวมอยู่ในเวลาที่ติดต่อกัน ศาสนพิธีกรต้องอาราธนา พระปริตรก่อน พระสงฆ์เจริญหรือสวดพระพุทธรูปจบแล้ว จะเริ่มพิธี แสดงพระธรรมเทศนา จึงอาราธนาศีลและอาราธนาธรรม ตามลำดับ

อนึ่ง ถ้าพิธีแสดงพระธรรมเทศนาจัดก่อนพิธีเจริญหรือสวดพระพุทธรูป ศาสนพิธีกรพึงอาราธนาศีล รับศีล จบแล้วจึงอาราธนาธรรม ตามลำดับ ถึงเวลาพระสงฆ์จะเจริญหรือสวดพระพุทธรูป จึงอาราธนาพระปริตรต่อไป

๔. งานศาสนพิธีที่มีการแสดงพระธรรมเทศนาอย่างเดียวหรืองานมีหลายพิธี แต่จัดคนละเวลา พึงถือว่าเป็นคนละงาน คนละตอน การอาราธนาหรือการจุดธูปเทียนบูชา ก็พึงแยกปฏิบัติเป็นคนละตอน

การอาราธนาในพิธีแสดงพระธรรมเทศนา มีข้อปลีกย่อยอีก คือ งานใดที่ประธานพิธีก็ดี ศพก็ดี อัฐิก็ดี หรือผู้ล่วงลับก็ดี เป็นพระสงฆ์ เมื่อศาสนพิธีกรอาราธนาศีล รับศีลจบแล้ว รอให้ประธานและ/หรือผู้จุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรมแทนอัฐิ ผู้จุดแทนผู้ล่วงลับนั้น ๆ จุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรมที่ด้านหน้าประธานพิธี และ/หรือที่หน้าศพ อัฐินั้น ๆ ให้เรียบร้อยก่อน จึงอาราธนาธรรมต่อไป

ในการอาราธนาที่ดี การรับศีลโดยออกเสียงก็ดี ศาสนพิธีกรพึงทำใจให้เป็นสมาธิแน่วแน่ไม่ควรคิดเรื่องอื่นฟุ้งซ่าน เพราะอาจทำให้อาราธนาหรือรับศีลผิดข้อผิดพลาดได้

การจัดเตรียมอาหารและจัดปัจจัยเครื่องไทยธรรม

ในงานพิธีที่นิมนต์พระสงฆ์มาสวดหรือเจริญพระพุทธรูป และมีการถวายอาหารด้วย ศาสนพิธีกรจะต้องประสานเตรียมการเรื่องอาหาร ให้เสร็จก่อนพระสงฆ์จะเจริญหรือสวดพระพุทธรูป เมื่อพระสงฆ์ สวดบทถวายพรพระ (พาหุงฯ) ศาสนพิธีกรพึงจัดผู้ช่วยหรือเจ้าหน้าที่ ยกอาหารมาตั้งไว้ด้านหน้าพระสงฆ์พร้อมทั้งน้ำดื่ม และจัดโต๊ะ พร้อมอาหารบูชาพระพุทธรูปให้เรียบร้อย เมื่อพระสงฆ์สวดจบแล้ว ศาสนพิธีกร พึงเข้าไปทำความเคารพ เชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติประเคนอาหาร แต่พระสงฆ์ หากประธานพิธีเป็นพระสงฆ์ ศาสนพิธีกรต้องยกอาหาร ประเคนประธานพิธีเพื่อถวายพระสงฆ์ด้วย

การจัดเตรียมยกอาหารนี้ หากพระสงฆ์รวมฉันเป็นวง ต้องรอให้พระสงฆ์สวดจบแล้วนั่งเป็นวงก่อน จึงยกอาหารมาแล้วเชิญ ประธานหรือเจ้าภาพประเคนพระสงฆ์

เมื่อศาสนพิธีกรสังเกตเห็นว่า พระสงฆ์ฉันอาหารควาเรียบร้อย ครบทุกรูปแล้ว พึงเข้าไปยกอาหารควาออกพร้อม ๆ กัน ยกอาหารหวาน เข้าไปตั้งครบทุกรูปแล้ว เชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติมาประเคน อีกครั้ง แต่ในงานประธานพิธีหรือผู้มีเกียรติต้องทำกิจอย่างอื่น ไม่สามารถถวายอาหารหวานได้ ศาสนพิธีกรพึงถวายเอง ในระหว่าง ที่พระสงฆ์ฉันภัตตาหารอยู่ ศาสนพิธีกรพึงเดินสำรวจดูว่า พระสงฆ์ จะต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพิ่มเติม เช่น อาหาร น้ำดื่ม กระดาษเช็ดมือ เป็นต้น จะได้จัดหาถวายเพิ่มเติม มารยาทอย่างหนึ่งที่ศาสนพิธีกร

ต้องพึงระวัง คือ ก่อนจะยกอาหารคาวหรืออาหารหวานออก ต้องรอให้พระสงฆ์ฉันเสร็จครบทุกรูปก่อน เพราะหากยกออกในขณะที่พระสงฆ์บางรูปยังฉันไม่เสร็จ จะเป็นเหมือนการเร่งพระสงฆ์ ถือเป็นการเสียมารยาทของศาสนพิธีกร (ธรรมเนียมปฏิบัติของพระสงฆ์ในเรื่องการฉันภัตตาหารให้ผู้เป็นศาสนพิธีกรสังเกตประธานสงฆ์เป็นหลัก โดยประธานสงฆ์จะฉันภัตตาหารคอยพระสงฆ์รูปอื่น ๆ เมื่อเห็นว่าส่วนใหญ่เรียบร้อยแล้ว จะแสดงอาการปิดฝาสำหรับหรือรวบช้อน เป็นต้น)

จุดปัจจัยเครื่องไทยธรรม จะต้องจัดเตรียมวางไว้ที่โต๊ะด้านซ้ายอาสน์สงฆ์ก่อนเริ่มพิธีเสมอ เมื่อยกอาหารหวานออกแล้ว ศาสนพิธีกรพึงทำความสะอาดอาสน์สงฆ์ ซึ่งอาจเปื้อนหรือเปียกน้ำก่อน แล้วยกเครื่องไทยธรรมมาวางเรียงให้สวยงามเป็นระเบียบเดียวกัน หากมีแจกันดอกไม้ กาดอกไม้ พวงมาลัย ให้วางเป็นอันดับแรกแล้วจึงวางสิ่งอื่น ๆ ต่อไป เสร็จแล้วเชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติมาถวาย โดยประเคนดอกไม้ก่อนจึงประเคนสิ่งอื่นต่อไป วิธีปฏิบัติในการถวาย พึงปฏิบัติเช่นเดียวกับการถวายอาหาร

อนึ่ง เป็นธรรมเนียมที่เจ้าภาพจะถวายปัจจัยในการนี้ด้วย ศาสนพิธีกรพึงเตรียมใบพารณาเขียนจำนวนเงินและชื่อเจ้าภาพ จัดใส่ซองให้เรียบร้อย และรวมถวายในเวลาถวายเครื่องไทยธรรมนี้ด้วย ส่วนเงินที่จะถวาย พึงมอบไวยารัจกรับไป โดยให้เซ็นชื่อรับในบัญชีพระสงฆ์ เพื่อป้องกันปัญหาบางอย่างซึ่งอาจจะเกิดขึ้นแก่ศาสนพิธีกรได้

การเชิญที่กรวดน้ำ

เป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของผู้ที่ทำบุญ เมื่อพิธีการต่าง ๆ ดำเนินไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย จะต้องกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติสนิทมิตรสหายและสรรพสัตว์ ศาสนพิธีกรได้เตรียมที่กรวดน้ำโดยทำความสะอาดและใส่น้ำพร้อมตั้งไว้ที่โต๊ะเครื่องไทยธรรมด้านท้ายอาสน์สงฆ์ เมื่อประธานพิธีถวายจตุปัจจัยไทยธรรมเสร็จและกลับไปนั่งเรียบร้อยแล้ว ศาสนพิธีกรพึงยกที่กรวดน้ำด้วยมือซ้ายให้มัน มือขวาประคอง เดินเข้าไปจนถึงประธานพิธี ทำความเคารพนั่งคุกเข่าเดินเข้าเข้าไปทางด้านหน้าโดยให้เอียงไปทางเข่าซ้ายของประธานพิธีเล็กน้อย ไม่ชิดหรือห่างเกินไป พอให้ประธานพิธีจับที่กรวดน้ำได้สะดวก ถือที่รองน้ำไว้ด้วยมือทั้งสอง ยื่นให้ประธาน ไม่สูงหรือต่ำเกินไป พอให้ประธานพิธีเทน้ำกรวดได้โดยไม่ต้องก้มลงหรือยกแขนสูงกว่าปกติ เมื่อพระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา ยะถา... ประธานเริ่มเทน้ำเมื่อสังเกตเห็นว่า ประธานพิธีเทน้ำกรวดจนหมดแล้ว ศาสนพิธีกรพึงปล่อยมือขวาจากที่รองน้ำกรวดโดยใช้มือซ้ายถือไว้มือเดียว ยกมือขวารับเต้าน้ำที่ประธานเทหมดแล้ว นำเต้าน้ำมาชิดกับที่รองน้ำ เดินเข้าถอยหลังออกมาพอสมควร ลูกยืนทำความเคารพประธานพิธีแล้วถอยออกไป นำน้ำกรวดไปเทในที่อันเหมาะสม ตามโบราณนิยมเทที่โคนไม้ใหญ่ นอกอาคาร และต้องเทด้วยอาการสุภาพ ไม่เทในที่ไม่ว่างหรือคว่ำภาชนะที่ใส่น้ำ หากมีพิธีอื่น ๆ ต่อจากพิธีนั้นอีก

ศาสนพิธีกรต้องเติมน้ำใส่เต้าน้ำไว้ เพื่อใช้ในพิธีต่อไป การกรวดน้ำในพิธีต่าง ๆ หากเป็นพิธีใหญ่ ๆ หรืองานพิธีที่เป็นทางการ นิยมใช้ที่กรวดน้ำสำหรับประธานพิธีที่เดียวเท่านั้น ส่วนในงานพิธีชาวบ้านหรืองานทำบุญตามวัดวาอารามจะใช้หลายที่ก็ได้ มิได้มีข้อห้ามอะไร

อนึ่ง ในพิธีต่าง ๆ ไม่นิยมนำที่กรวดน้ำไปตั้งไว้ให้ประธานก่อน เช่น ที่โต๊ะเคียงด้านหน้า เพราะอาจทำให้เกิดข้อผิดพลาดแก่ประธานได้ โดยเฉพาะงานอวมงคล ดังมีเรื่องเล่าว่า งานอวมงคลงานหนึ่ง เมื่อประธานทอดผ้าบังสุกุลและกลับไปนั่งเก้าอี้ พอพระสงฆ์ตั้งพัดพิจารณาผ้าบังสุกุล ประธานก็หยิบที่กรวดน้ำมากรวดก่อนที่พระสงฆ์จะอนุโมทนา เป็นต้น

การปฏิบัติงานกุศลพิธี

งานกุศลพิธี คือ งานที่จัดขึ้นเพื่อบุญ เพื่อกุศล เพื่อสวัสดิมงคล เพื่อความดีเฉพาะบุคคลนั้น ๆ จะเป็นการจัดเอง หรือผู้อื่นจัดให้ก็ได้ เช่น การบรรพชาเป็นสามเณร การอุปสมบทเป็นพระภิกษุ การสมาทานศีล ๕ ศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นศาสนพิธีกร ปฏิบัติงานในกุศลพิธี พึงศึกษาระเบียบพิธีนั้น ๆ ให้ชัดเจนทั้งลำดับขั้นตอน ทั้งวิธีการ ลักษณะการจัดงานกุศลพิธี มีรูปแบบคล้าย ๆ งานบุญพิธี ขอให้ศาสนพิธีกรศึกษาในเรื่องบุญพิธีต่อไป

การปฏิบัติงานบุญพิธี

งานบุญพิธีมี ๒ ประเภท คือ งานมงคลและงานอวมงคล ในงานสองประเภทนี้ บางคราวจัดรวมเป็นงานเดียวติดต่อกันก็มี ด้วยสาเหตุเรื่องเวลาบ้าง เรื่องทุนทรัพย์ในการจัดงานบ้าง งานดังกล่าวนี้ มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

พิธีงานมงคล

งานมงคล คือ งานที่จัดขึ้นเพื่อมุ่งหมาย ถึงความเป็นสิริมงคล ความเจริญรุ่งเรือง กำลังใจหรือเพื่อให้เกิดความอบอุ่นใจ ความสบายใจ แก่บุคคล สถานที่ กิจการ แม้กระทั่งหน้าที่การงานของผู้จัดพิธี งานมงคลทั่ว ๆ ไป มีลำดับการปฏิบัติพิธีพอสรุปได้ดังนี้

- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ❖ จุดเทียนทำน้ำมนต์ พระสงฆ์ทำน้ำพระพุทธมนต์
- ❖ ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์กระทำกติจ
- ❖ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานพิธีและผู้ร่วมงานกรวดน้ำรับพร
- ❖ พระสงฆ์พรมน้ำพระพุทธมนต์ หรือมีปิดทอง เติมป้ายผูกผ้าสี แล้วแต่พิธีนั้น ๆ งานมงคลบางงาน เช่น งานวันเกิดพระมหาเถระ จะมีพิธีแสดงพระธรรมเทศนาด้วย ส่วนมากนิยมจัดพิธีแสดงพระธรรมเทศนาก่อนเจริญพระพุทธมนต์ มีแนวปฏิบัติดังนี้
- ❖ พระสงฆ์องค์แสดงธรรมนั่ง ณ อาสน์สงฆ์

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ ประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ จุดเทียนสองธรรม จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์ขึ้นธรรมาสน์ เชิญเทียนสองธรรมไปตั้ง
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล อาราธนาธรรม
- ❖ พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบแล้วอนุโมทนา
บนธรรมาสน์
- ❖ กรวดน้ำ รับพร รับพระสงฆ์ลงจากธรรมาสน์มานั่ง
ที่อาสน์สงฆ์
- ❖ ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์ รับพระเทศน์ลงจากอาสน์สงฆ์
- ❖ ถ้ามีพระสงฆ์สวดรับเทศน์ด้วย ยังไม่อนุโมทนา พระสงฆ์
สวดรับเทศน์ก่อน
- ❖ รับพระเทศน์ลงจากธรรมาสน์ มานั่งที่อาสน์สงฆ์
- ❖ พระสงฆ์สวดรับเทศน์จบแล้ว ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์
ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำ รับพร รับพระสงฆ์ลงจาก
อาสน์สงฆ์
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ขึ้นอาสน์สงฆ์
- ❖ อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ฯลฯ

งานมงคลทั่ว ๆ ไป จะต้องมีการวงสายสิญจน์ เช่น วงรอบ

อาคาร วงสถานที่วางศิลาฤกษ์ วงสถานที่เททอง หล่อวัดถมงคลต่าง ๆ

เป็นต้น เมื่อเริ่มวงควรเริ่มต้นวงจากหลังโต๊ะหมู่บูชา แล้วเวียนขวาตามเข็มนาฬิกา สุดท้ายให้มารวมลงที่โต๊ะหมู่บูชา ด้านหลังพระพุทธรูปในพิธีการทั่ว ๆ ไปที่ได้พบมานิยมวงสายสิญจน์ที่ฐานพระพุทธรูป แต่ในงานพิธีของหลวงหรือในงานเสด็จพระราชดำเนินตามที่ต่าง ๆ จะต้องวงสายสิญจน์ที่ขอบโต๊ะหมู่ตัวที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเสมอไป แล้วเหลือกุ่มสายสิญจน์สำหรับพระสงฆ์ถือในการเจริญพระพุทธรูป ต้องกะให้ยาวพอกับพระสงฆ์ ใส่พานวางไว้ด้านหน้าประธานสงฆ์ และจัดพานรองสายสิญจน์วางไว้ท้ายอาสน์สงฆ์ ๑ พานด้วย ศาสนพิธีกรไม่ควรข้ามสายสิญจน์นั้นโดยเด็ดขาด เพราะถือเป็นการไม่เคารพพระพุทธรูป

อนึ่ง การพรมน้ำพระพุทธรูป การเจิม การผูกผ้าสี ฯลฯ เป็นอีกพิธีหนึ่งของงานมงคล นิยมกระทำหลังอนุโมทนา เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบ ศาสนพิธีกรพึงเข้าไปยกขันน้ำพระพุทธรูปออกมาตั้งไว้ด้านหน้าประธานสงฆ์ พร้อมอุปกรณ์สำหรับพรม (กำหูก้าคาหรือสิ่งอื่น) เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบ พึงเข้าไปเชิญประธานพิธีและผู้มีเกียรติเข้าไปรับน้ำพระพุทธรูปจากพระสงฆ์ ข้อนี้อาจเป็นธรรมเนียมที่ดิงามแต่หากมีการจำเป็น เช่น สถานที่คับแคบไม่สะดวก หรือต้องการพรมสถานที่ จึงนิมนต์พระสงฆ์ลงไปพรม โดยศาสนพิธีกรเชิญขันน้ำมนต์เดินไปด้านซ้ายมือของพระสงฆ์ ต้องการจะให้พรมที่ได้ก็นิมนต์ท่านไปทีนั้นพรมเสร็จแล้ว ศาสนพิธีกรพึงรับกำหูก้าคาจากพระสงฆ์ นำขันน้ำมนต์ไปตั้งไว้ในที่อันสมควร

พิธีงานอวมงคล

งานอวมงคล คือ งานที่จัดขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลที่บำเพ็ญนั้น ๆ แก่ผู้ที่ล่วงลับไป บุพพการี ผู้ที่เคารพนับถือหรือผู้มีพระคุณ ญาติสนิทมิตรสหาย ผู้ได้บังคับบัญชา แม้กระทั่งผู้ไร้ญาติขาดมิตร ให้ได้รับความสุขในสัณปรายภพ งานอวมงคลโดยทั่วไปมีลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานพอสรุปได้ดังนี้

- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์สวดพระพุทมนต์
- ❖ ถวายภัตตาหาร ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ ลาดกุษาโยง ทอดผ้าบังสุกุล (ผ้าไตรหรือผ้าอื่น)
- ❖ พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้วอนุโมทนา
- ❖ กรวดน้ำ รับพร
- ❖ เป็นเสร็จพิธี

ในการปฏิบัติพิธีต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้น อาจจะมีขั้นตอนที่แตกต่างเพิ่มเติมได้อีกบ้าง เช่น อาจมีการถวายพัตรรองที่ระลึก หรือมีพิธีแสดงพระธรรมเทศนาในพิธีสวดหรือเจริญพระพุทมนต์ มีสวดรับเทศน์หรือมีสวดมาติกา สวดพระอภิธรรม ศาสนพิธีกรพึงประยุกต์พิธีต่าง ๆ จัดไปตามความเหมาะสม โดยพิจารณาว่าพิธีใดควรทำก่อน ทำทีหลังแล้วจัดไปตามลำดับ

พิธีสวดพระอภิธรรมเป็นอีกพิธีหนึ่งในงานอวมงคล การจัดโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัยและจัดอุปกรณ์อื่น ๆ เหมือนพิธีทั่วไป ต่างแต่อาสนะพระสงฆ์จัด ๔ ที่ จัดวางตู้พระอภิธรรมและที่บูชาตรงกลางด้านหน้าพระสงฆ์ มีขั้นตอนการปฏิบัติพิธีดังนี้

- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ จุดธูปเทียนที่บูชาหน้าตู้พระอภิธรรม
- ❖ จุดธูปเทียนบูชาศพแล้ว อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ปัจจุบัน ในส่วนกลางไม่มีการอาราธนาธรรมในพิธี
- ❖ สวดพระอภิธรรม จบแล้ว
- ❖ ยกตู้พระอภิธรรมและที่บูชาออก
- ❖ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ ลาตัญญาโยง ทอดผ้าบังสุกุล
- ❖ พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้วอนุโมทนา
- ❖ กรวดน้ำ รับพร เสร็จพิธี

งานอวมงคลที่มีการแสดงพระธรรมเทศนาด้วย นิยมจัดพิธีแสดงพระธรรมเทศนาไว้ตอนท้ายสวดมนต์ แต่มิใช่เป็นระเบียบหรือเป็นข้อบังคับอะไร จะจัดตามเวลาหรือตามแบบที่สะดวกก็ได้ไม่ห้ามแนวทางการจัดพิธีเทศน์ตอนท้ายสวดมนต์ดังนี้

- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์สวดพระพุทธรูป

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ จุดเทียนสองธรรม จุดเครื่องทองน้อย
- ❖ นำพระสงฆ์ขึ้นธรรมมาสน์ เชิญเทียนสองธรรมวางข้างธรรมมาสน์
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ อาราธนาธรรม พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบแล้ว
- ❖ รับพระสงฆ์ลงจากธรรมมาสน์ นั่งที่อาสน์สงฆ์สวดถวายพรพระ
- ❖ ถวายภัตตาหาร ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์แล้วถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ ลาตูลาโยง ทอดผ้าบังสุกุล
- ❖ พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเสร็จแล้วอนุโมทนา
- ❖ กรวดน้ำ รับพร

งานอวมงคลไม่มีการวงสายสิญจน์ ไม่มีการทำน้ำพระพุทธรณ์ แต่มีงานลักษณะพิเศษงานหนึ่ง คือ งานฉลองอัฐิ หลังจากเสร็จพิธีฌาปนกิจแล้ว รุ่งขึ้นมีพิธีเก็บอัฐิตอนเช้า และจะมีพิธีฉลองอัฐิ ตามลำดับงานนี้เป็นงานมงคลที่คาบเกี่ยว ไม่มีการวงสายสิญจน์ แต่มีการทำน้ำพระพุทธรณ์ และใช้คำว่าพระสงฆ์เจริญพระพุทธรณ์ การปฏิบัติพิธีเหมือนงานมงคลทั่ว ๆ ไป งานฉลองอัฐินี้ ถือเป็นงานออกจากทุกข์โศกของญาติมิตรของผู้ที่ล่วงลับไป

การปฏิบัติพิธีงานอวมงคลร่วมกับพิธีงานมงคล

การปฏิบัติพิธีที่รวมทั้งงานอวมงคลและงานมงคลเข้าด้วยกัน เป็นงานที่ต่อเนื่องกันนั้นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เกิดขึ้นมาไม่นานนัก เนื่องจากเวลาในการจัดงานน้อยบ้าง ประหยัดงบประมาณบ้าง จึงรวม จัดติดต่อกันเป็นงานเดียว โดยแนวความคิดที่ว่า การที่จะทำบุญทำกุศล เพื่อตนเอง ควรทำบุญกุศล อุทิศให้บุพการีและผู้มีพระคุณก่อน ดังนั้น ปัจจุบันงานพิธีลักษณะดังกล่าวจึงมีแพร่หลายไปตามวัด และหน่วยราชการต่าง ๆ เป็นอันมาก การปฏิบัติพิธีลักษณะดังกล่าว มีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

- ❖ จุดเครื่องทองน้อยด้านหน้าอัฐิ รูปภาพ ป้ายชื่อ หรือป้ายอุทิศ
- ❖ พระสงฆ์สวดมาติกา
- ❖ ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ ลาดกุษาโยง ทอดผ้าบังสุกุล
- ❖ พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้วอนุโมทนา
- ❖ กรวดน้ำ รับพร

ศาสนพิธีกรพึงเก็บพานกุษาโยงออกไป นำชันน้ำมันตมที่ตั้ง และนำพานสายสิญจน์มาวางหน้าประธานสงฆ์ ถ้าใช้พระสงฆ์ ๒ ชุด ให้เปลี่ยนพระสงฆ์หลังจากอนุโมทนาจบโดยนิมนต์พระสงฆ์ชุดใหม่ขึ้น อาสน์สงฆ์เรียบร้อยแล้ว

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ จตุรพิธยนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ❖ ถวายภัตตาหาร ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา
- ❖ กรวดน้ำ รับพร
- ❖ พรมน้ำพระพุทธมนต์

วิธีปฏิบัติอีกวิธีหนึ่ง คือ

- ❖ จตุรพิธยนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ จตุรพิธยนเครื่องทองน้อยหน้าอัฐิ ฯลฯ
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ พระสงฆ์สวดมาติกา
- ❖ ประธานทอดผ้าบังสุกุล
- ❖ พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้วอนุโมทนา
- ❖ กรวดน้ำ รับพร

เก็บพานกุชาโยง ตั้งชันน้ำมนต์ วางพานสายสิญจน์
และที่พรมน้ำมนต์ เปลี่ยนพระสงฆ์ชุดใหม่ ถ้าเป็นพระสงฆ์ชุดเดียวกัน
ให้ปฏิบัติต่อเนื่องกันไป โดย

- ❖ อาราธนาพระปริตร
- ❖ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ฯลฯ

แนวปฏิบัตินี้ อาจปรับลดขั้นตอนให้เหมาะสมกับเวลาได้ เช่น หากเป็นพระสงฆ์ชุดเดียวกัน จะกรวดน้ำท้ายพิธีครั้งเดียวก็ได้ โดยตัดตอนพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเสร็จ เก็บกุษาโยง ตั้งขันน้ำมนต์ วางพานสายสิญจน์ อาราธนาพระปริตรต่อไป งานลักษณะดังกล่าวมานั้น หากจัดแยกกันคนละวันหรือคนละเวลา เช่น เข้ากับบ้าย ถือว่าเป็นคนละงาน การปฏิบัติพิธีก็เป็นไปตามลักษณะงานนั้น ๆ

อนึ่ง ในพิธีงานอวมงคล จะมีการตั้งอัฐิพร้อมที่บูชา การลาด การเก็บกุษาโยง การเชิญผ้าไตร การตั้งเครื่องทองน้อย การตั้ง การจุด การเชิญ การเก็บเทียนสองธรรม การเชิญคัมภีร์เทศน์และรับออก วิธีปฏิบัติจะต้องมีรูปแบบที่สวยงาม เรียบร้อย และถูกต้องเหมาะสม เป็นหน้าที่ของศาสนพิธีกรจะพิจารณาดำเนินการ จะแสดงตัวอย่าง พอเป็นแนวปฏิบัติดังนี้

๑. การตั้งอัฐิ รูปเหมือน บ้ายชื่อ บ้ายอุทิศ พร้อมที่บูชานั้น ต้องจัดแยกจากโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย โดยจะจัดเป็นโต๊ะหมู่บูชาก็ได้ แต่ต้องมีขนาดเล็กกว่าโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย ที่บูชาอัฐินิยมใช้เครื่องทองน้อย และเมื่อตั้งเรียบร้อยแล้วต้องโยงสายโยง (แถบทอง) จากอัฐิมาเชื่อมที่พานกุษาโยงด้วย ไม่ควรโยงกับโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย ให้โยงชิดฝาผนังและไม่สูงเกินพระพุทธรูป

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

๒. การลาดและการเก็บภาษาโยงนั้น เมื่อถวายจตุปัจจัยไทยธรรมและนำออกจากอาสน์สงฆ์เรียบร้อยแล้ว ศาสนพิธีกรทำความเคารพประธานพิธี เดินเข้าไปที่พานภาษาโยง ไหว้ ๑ ครั้ง ยกภาษาโยงส่วนที่จะลาดวางที่พื้น จับภาษาโยงด้วยมือขวาใช้ ๔ นิ้วรองใต้ ใช้นิ้วหัวแม่มือจับด้านบนแล้วดิ่งต่ำ ๆ ไปตามอาสน์สงฆ์ เดินกึ่งถอยหลัง (เอียงข้าง) และต้องมองภาษาโยงว่า ลาดได้เรียบร้อยหรือไม่จนถึงพระสงฆ์รูปสุดท้ายวางภาษาโยงแล้วไหว้ ๑ ครั้ง เมื่อพระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเสร็จ ศาสนพิธีกรทำความเคารพประธานพิธี และไหว้ตรงภาษาโยง ๑ ครั้ง ก่อนจะจับพับเก็บด้วยมือทั้งสอง ยกขึ้นวางบนพาน ไหว้อีก ๑ ครั้ง ถอยออกมาพอสมควร ทำความเคารพประธานแล้วถอยออกไป

๓. การจุด การเชิญ การตั้ง และการเก็บเทียนสองธรรมใช้ในพิธีแสดงพระธรรมเทศนาโดยจัดโต๊ะตั้งเทียนสองธรรมไว้ด้านหน้าประธานพิธี คู่กับเครื่องทองน้อย เวลาจะเริ่มพิธี ศาสนพิธีกรจุดเทียนชนวนเดินไปทำความเคารพประธานพิธี นั่งคุกเข่าลงส่งเทียนชนวนให้ประธานพิธีจุดเทียนสองธรรม ศาสนพิธีกรอีกคนหนึ่งทำความเคารพประธานพิธี เข้าไปยกมือไหว้ เชิญเทียนสองธรรมออกไปที่ธรรมาสน์รออยู่ ศาสนพิธีกรอีกคนหนึ่งนำพระสงฆ์ขึ้นธรรมาสน์และนั่งเรียบร้อยแล้วผู้เชิญจึงค่อยตั้งเทียนสองธรรมที่ข้างธรรมาสน์ด้านซ้ายและไหว้ ๑ ครั้ง ถอยออกไป หลังจากพระสงฆ์แสดงธรรมจบและลงจากธรรมาสน์แล้ว ศาสนพิธีกรพึงเข้าไปเก็บเทียนสองธรรมออกมา นำไปดับและเก็บในที่อันสมควร

เทียนสองธรรมนี้ แต่เดิมมา คือ เทียนจุดสำหรับพระสงฆ์
ดูหนังสือเทศน์ นิยมตั้งทางด้านซ้ายของธรรมาสน์ ซึ่งเป็นด้านเดียวกับ
ที่วางพัตรรอง ส่วนด้านขวาจะใช้วางคัมภีร์เทศน์ ปัจจุบันยังถือเป็นระเบียบ

๔. การเชิญและการรับคัมภีร์เทศน์ ก่อนที่พระสงฆ์จะขึ้น
ธรรมาสน์ คัมภีร์เทศน์เป็นอุปกรณ์สำคัญอันจะขาดเสียมิได้ในการ
แสดงพระธรรมเทศนา เพราะถ้าไม่มีคัมภีร์ ก็จะกลายเป็นการแสดง
ปาฐกถาธรรมหรือสัมโมทนียกถาไป ไม่ใช่การแสดงพระธรรมเทศนา
คัมภีร์เทศน์ คือ คัมภีร์ที่จารึกบทพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า
เป็นสิ่งที่ควรสักการะ ผู้เชิญต้องปฏิบัติดังนี้ ประนมมือโดยใส่คัมภีร์ไว้
ระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ เดินไปวางไว้ที่ธรรมาสน์ด้านขวามือของ
พระเทศน์ ควรหาพานรองรับคัมภีร์วางไว้ก่อนเชิญ วางคัมภีร์บนพาน
เรียบร้อยแล้วหันไปทำความเคารพประธาน ถอยออกไป

อนึ่ง เป็นธรรมเนียมปฏิบัติว่า ในขณะที่เชิญคัมภีร์ ผู้เชิญไม่ต้อง
ทำความเคารพใคร ๆ เมื่อวางคัมภีร์เรียบร้อยแล้วจึงค่อยทำความเคารพ
ส่วนในการรับคัมภีร์ออกเมื่อพระสงฆ์แสดงธรรมจบนั้นศาสนพิธีกร
ทำความเคารพประธานพิธีก่อนแล้วเดินเข้าไปไหว้ ๑ ครั้ง แล้วรับคัมภีร์
จากพระสงฆ์ ใส่คัมภีร์ระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ ประนมมือเดินออกมา
ไม่ทำความเคารพใคร นำคัมภีร์ไปไว้ในที่อันสมควรไม่วางในที่ต่ำอันแสดง
ให้เห็นว่า ขาดความเคารพในพระธรรม ในการเชิญและการรับคัมภีร์นี้
นิยมใช้ศาสนพิธีกร ๒ คน เชิญคัมภีร์คนหนึ่ง เชิญพัตรรองคนหนึ่ง

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

โดยคนเชิญคัมภีร์เดินข้างหน้า เชิญพัตรรองเดินข้างหลัง ทั้งตอนเชิญเข้า
ทั้งตอนรับออก

๕. การตั้งและการจุดเครื่องทองน้อย ในปัจจุบันนี้ อุปกรณ์
สำหรับประธานพิธีจุดบูชาพระธรรมก็ดี จุดบูชาศัพทก็ดี นิยมใช้เครื่องบูชา
ชนิดหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า **“เครื่องทองน้อย”** แต่ก่อนมิใช่เฉพาะในรั้วในวัง
มีวิธีการตั้งและวิธีการจุดดังนี้

- ❖ งานมงคลที่มีการแสดงพระธรรมเทศนา ตั้งโต๊ะเล็ก ๑ ตัว
ด้านหน้าที่ประธานพิธีนั่ง วางเครื่องทองน้อยบนโต๊ะนั้น
ตรงกลาง ด้านขวาวางเทียนสองธรรม ด้านซ้ายวาง
ที่กรวดน้ำ
- ❖ งานอวมงคล ด้านหน้าประธานพิธีตั้งแบบที่กล่าวมา
แต่จะมีการตั้งที่ด้านหน้าศพ อัฐิภาพเหมือน ป้ายชื่อ ป้ายอุทิศ
ในงานใหญ่ ๆ จะตั้งเครื่องทองน้อย ๒ ชุด ชุดที่หนึ่ง
สำหรับบูชาศพ ตั้งหันดอกไม้เข้าหาศพ ชุดที่สองสำหรับ
ศพบูชาธรรม ตั้งหันรูปเทียนเข้าหาศพ วิธีการตั้ง
ใช้โต๊ะชุดละตัวสูงต่ำลดหลั่นกันลงมา ชุดบูชาศพใช้ตัวต่ำ
ตั้งด้านนอก ชุดศพบูชาธรรมใช้ตัวสูง ตั้งด้านในใกล้หีบศพ
เพื่อให้เป็นที่จำได้ง่ายว่า จะหันเครื่องทองน้อยไปทางใด
ให้จำว่า จะบูชาใครให้หันดอกไม้ไปทางนั้น และการปัก
ธูปไม้ระกำกับเทียนที่เครื่องทองน้อยนั้น ให้จำว่า ปักธูปซ้าย
เทียนขวาของผู้ที่จะจุดบูชา

ส่วนวิธีการจุดเครื่องทองน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับประธานพิธี และศพผู้ล่วงลับว่า เป็นพระสงฆ์หรือเป็นฆราวาส และจุดเพื่อการอะไร แยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. พิธีแสดงพระธรรมเทศนางานมงคล ประธานพิธี เป็นพระสงฆ์ ศาสนพิธีกรพึงถวายเทียนชนวนจุดเทียนส่องธรรมอย่างเดียว รับศีลจบแล้วเข้าไปถวายเทียนชนวนจุดเครื่องทองน้อยบูชาธรรม ประธานพิธีเป็นฆราวาส จุดเทียนส่องธรรมและเครื่องทองน้อย คราวเดียวกันแล้วจึงรับศีล

๒. พิธีแสดงพระธรรมเทศนางานอวมงคล ประธานพิธี เป็นพระสงฆ์ ผู้ล่วงลับเป็นพระสงฆ์ ศาสนพิธีกรเชิญเทียนชนวน ถวายจุดเทียนส่องธรรม และจุดเครื่องทองน้อยบูชาศพ รับศีลจบแล้วจึงจุด เครื่องทองน้อยบูชาธรรมทั้งที่ด้านหน้าประธานพิธี ทั้งที่ด้านหน้าหีบศพ จึงเริ่มอาราธนาธรรมต่อไป

๓. พิธีแสดงพระธรรมเทศนางานอวมงคล ประธานพิธี เป็นพระสงฆ์ ผู้ล่วงลับเป็นฆราวาส จุดเทียนส่องธรรม จุดเครื่องทองน้อย ที่หน้าศพทั้ง ๒ ชุด รับศีลจบแล้วจึงจุดเครื่องทองน้อยที่หน้าประธานพิธี

๔. พิธีแสดงพระธรรมเทศนางานอวมงคล ประธานพิธี เป็นฆราวาส ผู้ล่วงลับเป็นพระสงฆ์ จุดเทียนส่องธรรม จุดเครื่องทองน้อย ที่หน้าประธานพิธี จุดเครื่องทองน้อยบูชาศพ รับศีลจบแล้วจึงจุด เครื่องทองน้อยบูชาธรรมที่หน้าหีบศพ

๕. พิธีแสดงพระธรรมเทศนางานอวมงคล ประธานพิธีเป็นฆราวาส ผู้ลวงลับเป็นฆราวาส จุดเทียนสองธรรม จุดเครื่องทองน้อยทุกชุดในคราวเดียวกันแล้วจึงรับศีล

อนึ่ง การจุดเครื่องทองน้อยสำหรับศพบูชาธรรมนั้น ต้องมีผู้จุดแทน หากประธานพิธีมียศหรือฐานันดรต่ำกว่าศพ ให้เชิญประธานพิธีจุด หากมียศหรือฐานันดรสูงกว่า ควรเชิญผู้อื่นจุดแทน แต่หากประธานจะจุดเองก็ไม่ห้าม อีกประการหนึ่ง การจุดเครื่องทองน้อยบูชาศพ ควรเชิญผู้ที่มีศักดิ์ต่ำกว่าผู้ที่ลวงลับหรือผู้ที่เป็นญาติผู้ที่เคารพนับถือเป็นผู้จุดบูชาจะเหมาะสม กรณีโยมบิดามารดาหรือบุคคลอื่นที่เป็นฆราวาสลวงลับไป พระสงฆ์จะจุดเครื่องทองน้อยที่ตั้งบูชาศพก็ได้ แต่เมื่อจุดแล้วไม่ต้องทำความเคารพ เพียงแต่ยืนสงบนิ่งสำรวม ถือเป็นการจุดเพื่อแสดงให้ผู้ลวงลับได้ทราบว่า จะบำเพ็ญกุศลอุทิศไปให้

การปฏิบัติงานพิธีมงคลหรืออวมงคลที่มีแสดงพระธรรมเทศนา

พิธีงานมงคลถ้ามีแสดงพระธรรมเทศนา โดยทั่วไปนิยมจัดพิธีแสดงพระธรรมเทศนา ก่อนพิธีเจริญพระพุทธมนต์ มีลำดับการปฏิบัติดังนี้

- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ จุดเทียนสองธรรม (พระสงฆ์ขึ้นธรรมาสน์)
- ❖ จุดเครื่องทองน้อย (ประธานเป็นฆราวาส)

- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ จุดเครื่องทองน้อย (ประธานเป็นพระสงฆ์)
- ❖ อาราธนาธรรม พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบแล้ว
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนาบนธรรมาสน์ ประธานพิธีกรวดน้ำ
รับพร
- ❖ รับพระเทศน์มานั่งที่อาสน์สงฆ์ ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์
รับลงจากอาสน์สงฆ์
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ขึ้นนั่งบนอาสน์สงฆ์
- ❖ อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- ❖ ถวายภัตตาหาร ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานพิธีกรวดน้ำ รับพร
- ❖ พรมน้ำพระพุทธมนต์ เจริญ ปิดทอง ฯลฯ เสริจพิธี

ส่วนในงานพิธีอวมงคล นิยมจัดพิธีแสดงพระธรรมเทศนา
หลังจากพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์จบแล้ว มีลำดับการปฏิบัติพิธี
พอสรุปได้ดังนี้

- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จุดเครื่องทองน้อยบูชาศพ
- ❖ อาราธนาพระปริตร พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ จบแล้ว
- ❖ จุดเทียนส่องธรรม พระสงฆ์ขึ้นสู่ธรรมาสน์
- ❖ จุดเครื่องทองน้อยที่หน้าประธานพิธี จุดเครื่องทองน้อย
บูชาธรรมที่หน้าศพ (กรณีประธานพิธีและศพเป็นฆราวาส)
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล จบแล้ว

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

❖ จุดเครื่องทองน้อยที่ด้านหน้าประธานและเครื่องทองน้อย
บูชาธรรมที่หน้าศพ (กรณีประธานพิธีและศพเป็นพระสงฆ์)
ขั้นตอนการจุดเครื่องทองน้อยได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้แล้ว
พึงศึกษาให้เข้าใจ ในเวลาปฏิบัติจะได้ไม่ลังเล

- ❖ อาราธนาธรรม พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา จบแล้ว
- ❖ รับพระสงฆ์ลงจากธรรมาสน์มานั่งยังอาสน์สงฆ์ สวดถวาย
พรพระ
- ❖ ถวายภัตตาหาร ถวายเครื่องกัณฑ์เทศน์และจตุปัจจัย
ไทยธรรม
- ❖ ลาดกุชาโยง ทอดผ้าบังสุกุล พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลเสร็จ
เก็บกุชาโยง
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำ รับพร เสร็จพิธี

ผ้าไตรจีวรที่เป็นเครื่องกัณฑ์เทศน์นั้น ในงานมงคลจะถวาย
ไปในคราวเดียวกัน คือ ถวายดอกไม้ ผ้าไตร และสิ่งอื่น ๆ ตามลำดับ
ในงานอวมงคลถวายดอกไม้และสิ่งของอื่นก่อน ส่วนผ้าไตร ศาสนพิธีกร
ต้องลาดกุชาโยง แล้วเชิญประธานทอดเป็นผ้าบังสุกุล พระสงฆ์
องค์แสดงธรรมเป็นองค์พิจารณาผ้าบังสุกุลนั้น พิธีแสดงพระธรรม
เทศนาในพิธีงานมงคลหรือในพิธีงานอวมงคลดังกล่าวมา มิได้บังคับว่า
จะต้องจัดก่อนหรือหลังการเจริญหรือสวดพระพุทธมนต์ แต่ที่แสดงไว้นั้น
แสดงตามความนิยมที่จัดกันในปัจจุบัน และเห็นว่า เมื่อจัดตามรูปแบบ

ที่กล่าวมาจะทำให้งานกระชับขึ้น หากจะจัดเป็นรูปแบบอื่นก็ได้ตามที่เห็นว่าเหมาะสมกับเวลาและลักษณะงานนั้น ๆ

งานพิธีการศพ

มีงานพิธีอีกประเภทหนึ่งที่ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเรียกกันว่า **งานศพ** งานชนิดนี้เป็นงานเฉพาะกิจ ต้องจัดเมื่อมีคนเสียชีวิตลงเท่านั้น มิใช่ว่าคิดจะจัดเมื่อใดก็จัดได้ เมื่อมีผู้เสียชีวิตลง ผู้ที่จะจัดพิธีการจะต้องเตรียมการทั้งสถานที่ อุปกรณ์ บุคลากร และกำหนดเวลา พร้อมทั้งขั้นตอนว่าจะทำอะไรก่อนหลังอย่างไร จะแสดงแนวทางปฏิบัติที่เป็นกลาง ๆ พอสังเขปดังนี้

- ❖ เตรียมสถานที่ตั้งศพ จongsala วัด หรือที่ใดที่หนึ่ง
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม บังสุกุลปากหีบ/ปากโกศ (กรณีมีพิธีบังสุกุลปากหีบ/ปากโกศ)
- ❖ เตรียมอุปกรณ์ เช่น โลงศพ น้ำอบ เตียงรดน้ำศพ ฯลฯ
- ❖ เตรียมบุคลากร เช่น คนตักน้ำส่งให้ผู้มารดน้ำศพ
- ❖ เมื่อได้เวลาพอสมควร เริ่มพิธี โดยเชิญญาติและผู้ที่เกี่ยวข้องนำดอกไม้ไปก่อน
- ❖ ผู้ที่รดน้ำศพคนสุดท้ายคือประธาน (ผู้ใหญ่ที่สุด)
(งานศพทั่วไป รดน้ำที่มีชื่อ เรียกว่า รดน้ำศพ งานศพที่ได้รับพระราชทานน้ำหลวง รดที่ออก เรียกว่า อาบน้ำศพ หรือศพพระสงฆ์ เรียกว่า สรงน้ำศพ)

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ เชิญศพใส่โลง ตັงบนแท่นหรือฐานรอง จัดตั้งดอกไม้ประดับ จัดตั้งที่บูชา โยงสายโยงไว้

สำหรับเชื่อมต่อกับภูเขาโยงให้เรียบร้อย ในช่วงนี้ หากเป็นงานพระบรมราชานุเคราะห์ที่มีเกียรติยศสูง จะมีพิธีบังสุกุลปากหีบด้วย คือนิมนต์พระสงฆ์มาบังสุกุล และมีพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ๑ จบ แล้วพักไว้ก่อน เวลาประมาณ ๑๙.๐๐ น. จึงสวดต่ออีก ๓ จบ จากนั้นถวายไทยธรรม ทอดผ้าบังสุกุล กรวดน้ำ รับพร หากเป็นงานศพทั่ว ๆ ไป ต้องอาราธนาศีลและรับศีลก่อนที่พระสงฆ์จะสวดพระอภิธรรมเสมอ ส่วนในงานพระบรมราชานุเคราะห์ ไม่มีอาราธนาศีลและรับศีล

การจัดพิธีที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เน้นไปในพิธีที่เป็นทางราชการ แต่ในพิธีแบบชาวบ้านหรือแบบท้องถิ่น การจัดสถานที่สำหรับพระสงฆ์ และผู้มาร่วมพิธี อาจจะใช้ปูพรม ปูเสื่อ และนั่งกับพื้น ในกรณีเช่นนี้ ศาสนพิธีกรเมื่อจะปฏิบัติพิธี ก็ต้องนั่งคุกเข่า เช่น การเชิญเทียนชนวน ศาสนพิธีกรนั่งคุกเข่าถือเทียนชนวนด้วยมือขวา เริ่มจุดเทียนชนวน ประมาณตรงพระสงฆ์รูปที่ ๕ เดินเขาเข้าไปที่ข้างโต๊ะหมู่บูชา ส่งเทียนชนวนให้เจ้าภาพ เมื่อเจ้าภาพจุดธูปเทียนเรียบร้อยแล้ว รับเทียนชนวนคืน เดินเขาถอยออกไปดับเทียนชนวนที่ท้ายพระสงฆ์ การอาราธนาศีล ก็ต้องนั่งคุกเข่าตรงพระสงฆ์ประมาณรูปที่ ๕ หันหน้าไปทางประธานสงฆ์ กราบ ๓ ครั้ง นั่งตัวตรง อาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร หรืออาราธนาธรรม ตามแต่กรณี สรุปว่า การปฏิบัติพิธีทุก ๆ อย่าง

ต้องนั่งปฏิบัติ แต่หากสถานที่ในพิธี จัดให้พระสงฆ์นั่งบนอาสน์สงฆ์
ผู้ร่วมพิธีนั่งบนเก้าอี้ ศาสนพิธีกรต้องยืนปฏิบัติพิธีเช่นเดียวกับการปฏิบัติ
พิธีทางราชการ ตามธรรมเนียมพิธีของท้องถิ่นแต่โบราณส่วนใหญ่
มักมีการนำบูชาพระ นำไห้วพระก่อนที่จะอาราธนาศีล รับศีล การปฏิบัติ
พิธีดังกล่าว ศาสนพิธีกรจะต้องใช้วิจารณญาณในการปฏิบัติว่า ปฏิบัติ
เช่นไรจึงเหมาะสม ไม่ควรเถรตรงเกินไป

อนึ่ง การจัดพิธีต่าง ๆ ควรมีการพัฒนาไปในทางที่จะทำให้พิธี
นั้น ๆ ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ไม่เยิ่นเย้อ ราบรื่น ไม่ติดขัด และเรียบร้อย
ไม่ขลุกขลัก ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของงาน ศาสนพิธีกรที่ดี
พึงประยุกต์งานพิธีเหล่านั้น ให้ง่ายต่อการปฏิบัติ โดยจัดลำดับให้ชัดเจน
ใช้ไหวพริบปฏิภาณปรับแก้พิธีนั้น ๆ ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง อย่าให้
หยุดชะงักในระหว่างพิธี

การปฏิบัติงานทานพิธี

การถวายทานต่าง ๆ ก็เป็นพิธีการอีกอย่างหนึ่งที่ศาสนพิธีกรควรจะสนใจ ถึงแม้ว่าการถวายทานมักจะปนอยู่กับงานพิธีอื่น ๆ เช่น ถวายสังฆทาน ถวายเสนาสนะ กุฏิ วิหาร ถวายที่ดิน ถวายภัตเพื่อผู้ตาย แต่การถวายทานบางอย่าง เช่น การถวายกฐิน การถวายผ้าป่า จะจัดเป็นพิธีการเฉพาะ หรือการถวายทานต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น หากจัดถวายเป็นพิธีการเฉพาะ ผู้เป็นศาสนพิธีกรต้องเข้าใจรูปแบบ และวิธีการที่จะจัดพิธีการถวายทานเหล่านั้น ให้นำศรัทธา นำเลื่อมใส นำเอิบอัมใจแก่ผู้ที่จะถวายทานประเภทนั้น ๆ ในการจัดเตรียมการ พิธีถวายทาน มีรูปแบบเหมือนการเตรียมการงานพิธีทั่ว ๆ ไปนั่นเอง การถวายทานโดยทั่ว ๆ ไปจะแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ถวายเฉพาะเจาะจง กับถวายให้หมู่ (สังฆทาน) ส่วนลำดับการปฏิบัติพิธี จะแสดงพอเป็นตัวอย่างดังนี้

พิธีถวายสังฆทาน

พิธีถวายทานเฉพาะเจาะจงนั้น ไม่ต้องมีรูปแบบ เมื่อศรัทธา เลื่อมใสพระสงฆ์รูปใด ก็จัดหาสิ่งของที่อยากถวาย นำไปถวายพระสงฆ์ รูปนั้นก็เสร็จการ แต่ในพิธีการถวายให้หมู่ที่เรียกว่า **สังฆทาน** นั้น มีรูปแบบการถวาย ๒ แบบ คือ ถวายร่วมไปในพิธีอื่น ๆ อย่างหนึ่ง

กับถวายสังฆทานพิธีเดียวกันหนึ่ง สิ่งของที่จะถวายสังฆทาน แต่โบราณมา นิยมจัดสิ่งของต่าง ๆ ให้ครบปัจจัยสี่ คือ เครื่องนุ่งห่ม เช่น จีวร สบง อาหาร เช่น อาหารสด อาหารแห้ง น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย นิยมใช้เงินใส่ซองเขียนแจ้งจุดประสงค์ บำรุงเสนาสนะ กุฏิ วิหาร ยารักษาโรค เช่น ยาแก้ปวดศีรษะ ปวดท้อง เป็นใช้ ตลอดจนเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น จาน ชาม ช้อน กระทะ หม้อ เต่า ฯลฯ ตามแต่จะมีศรัทธาหามาได้ เวลาจะถวายก็จัดรวมสิ่งของต่าง ๆ ไว้ นิมนต์พระสงฆ์ โดยไม่เจาะจงเมื่อพร้อมแล้ว ศาสนพิธีกรพึงปฏิบัติพิธีตามลำดับดังนี้

- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ ว่านะโม... ๓ จบ (เป็นธรรมเนียมปฏิบัติว่า ก่อนกล่าวคำถวายทานทุกอย่าง จะต้องว่านะโม... ๓ จบ ก่อนเสมอ)
- ❖ กล่าวคำถวายสังฆทาน พร้อมคำแปล
- ❖ ประเคนสิ่งของที่นำมาถวาย (หากถวายตอนบ่าย ห้ามถวายอาหารสด เช่น ข้าวสุก แกง หรือกับข้าว อาหารแห้งถวายได้ แต่ไม่ต้องประเคน)
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา
- ❖ เจ้าภาพกรวดน้ำ รับพร เป็นเสร็จพิธี

พิธีถวายกฐิน

ยังมีทานอีกประเภทหนึ่ง มีลักษณะเป็นสังฆทาน คือ ถวายไม่เจาะจงพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง แต่สิ่งของถวายที่สำคัญคือ **ผ้ากฐิน** เรียกกันว่า **กฐินทาน** ทานชนิดนี้มีเวลาถวายจำกัด ในปีหนึ่ง ๆ จะทำการถวายได้ในเวลา ๑ เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เท่านั้น ถ้าถวายในเวลาอื่นจากที่กล่าวนี้ จะไม่เรียกว่า **ถวายกฐิน** และในวัดหนึ่ง ๆ ปีหนึ่งจะรับกฐินได้ครั้งเดียว และพระสงฆ์ที่จะรับกฐินนี้ ต้องเป็นพระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาถ้วนไตรมาส ในวัดนั้น ขาดพรรษาก็รับไม่ได้ กฐินจึงจัดเป็นทานประเภท กาลทาน

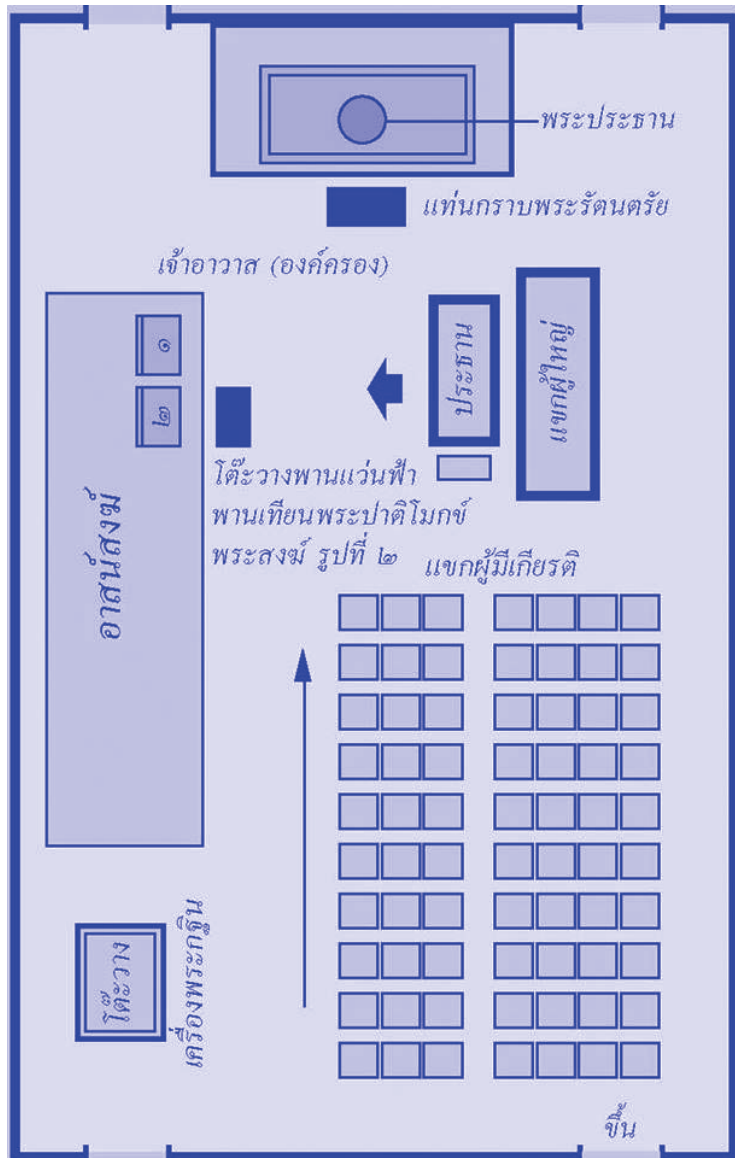
กฐินมี ๒ ประเภท คือ กฐินราษฎร์ ได้แก่ กฐินที่ถวายตามวัดทั่วไป ที่มีได้เป็นพระอารามหลวง กับกฐินหลวง ได้แก่ กฐินที่พระมหากษัตริย์ทรงถวายในวัดที่เป็นพระอารามหลวง การถวายกฐิน ๒ ประเภท มีขั้นตอน พิธีการ พอสรุปได้ดังนี้

ตัวอย่างการจัดโต๊ะหมู่งานถวายพระกลิ่นพระราชทาน

เครื่องพระกฐินพระราชทาน

ตัวอย่างการจัดสถานที่งานถวายพระกฐินพระราชทาน

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

กฐินราษฎร์

- ❖ นัดวัน เวลา ที่จะทำการถวายกฐินกับพระสงฆ์
- ❖ จัดพิธีสมโภช (ฉลอง) กฐิน โดยจัดแบบงานมงคล (จะจัดหรือไม่จัดก็ได้)
- ❖ จัดสถานที่วางเครื่องบริวารกฐินในอุโบสถ ด้านท้ายอาสน์สงฆ์
- ❖ จัดโต๊ะตั้งพานแว่นฟ้าวางผ้ากฐิน และจัดพานเทียน พระปาติโมกข์ วางไว้หน้าอาสน์สงฆ์ตรงพระสงฆ์รูปที่ ๒
- ❖ จัดเตรียมรูปเทียน สำหรับบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ จัดเตรียมเทียนชนวน ไฟแช็ก ที่กรวดน้ำ ไว้ด้านท้ายอาสน์สงฆ์

เมื่อถึงวัน เวลา ที่จะถวาย พระสงฆ์ลงมาพร้อม เจ้าภาพ และญาติมิตรพร้อมกันในอุโบสถ หรือสถานที่ที่จะทำพิธีถวายกฐิน ศาสนพิธีกรจึงเริ่มพิธีดังนี้

- ❖ เจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล เจ้าภาพลุกจากเก้าอี้มาที่หน้าอาสน์สงฆ์ หยิบผ้าห่มพระประธาน

มอบให้ศาสนพิธีกรหรือไวยาวัจกร แล้วอุ้มประคองผ้ากฐิน ประนมมือ หันหน้าไปทางพระพุทธรูปประธาน ว่านะโม... ๓ จบ

- ❖ หันมาทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายกฐิน (การถวายกฐินราษฎร์ นิยมให้เจ้าภาพกล่าวนำ ผู้ร่วมพิธีกล่าวตาม เพราะส่วนใหญ่เป็นกฐินสามัคคี) คำถวายกฐินควรพิมพ์ติดไว้ที่ผ้ากฐิน เวลาถวายจะได้อ่านสะดวก
- ❖ จบแล้ว วางผ้ากฐินบนพานแว่นฟ้า ยกพานประเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒ ประเคนพานเทียนพระปาติโมกข์ด้วย (ที่เรียกเทียนพระปาติโมกข์ เพราะพระสงฆ์จะใช้เทียนนี้จุดในเวลาทำสังฆกรรมสวดพระปาติโมกข์)
- ❖ ไปนั่งที่เก้าอี้ (ศาสนพิธีกรควรเตรียมน้ำดื่มไว้รับรองเจ้าภาพในช่วงนี้ด้วย)
- ❖ ในระหว่างนี้ พระสงฆ์กระทำอปโลกนกรรม ลงไปครองผ้า กลับขึ้นมานั่ง
- ❖ ศาสนพิธีกร ยกบาตรและสิ่งของบริวารอื่น ๆ มาเชิญประธานถวายแด่พระสงฆ์รูปที่ ๑ โดยส่งต่อ ๆ กันเข้าไปให้เจ้าภาพถวาย จากนั้นเชิญผู้มาร่วมงานถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์
- ❖ ปวารณาปัจจัยบำรุงวัด ถวายองค์ครอง คู่สวด และพระสงฆ์ แล้วถวายใบรายการที่ปวารณาแก่ประธานสงฆ์
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำ รับพร
- ❖ กราบลาพระประธาน

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ กราบลาพระสงฆ์ เป็นเสร็จพิธี
- ❖ ถ้ามีบริจาคบำรุงการศึกษาทำพิธีมอบตอนนี้ ถ้าเป็นสิ่งของ
นิยมมอบภายนอกอุโบสถ

กฐินหลวง

กฐินหลวงมี ๒ ประเภท คือ พระกฐินที่พระมหากษัตริย์
เสด็จพระราชดำเนินทรงถวายเอง หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
ผู้ใดผู้หนึ่งไปถวายแทนพระองค์ เรียกว่า **พระกฐินเสด็จพระราชดำเนิน**
มีจำนวน ๑๖ พระอาราม กับกฐินที่พระมหากษัตริย์พระราชทานให้ผู้มี
ศรัทธาขอรับพระราชทานไปถวายยังพระอารามหลวงต่าง ๆ ทั่วประเทศ
เรียกว่า **พระกฐินพระราชทาน** ปัจจุบันมี ๒๗๔ พระอาราม

พระกฐินเสด็จพระราชดำเนิน มีรูปแบบพิธีการถวายดังนี้

- ❖ เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงรับผ้าพระกฐิน
จากเจ้าพนักงานศุภรัต ซึ่งคอยส่งถวายด้านข้างประตู
ในพระอุโบสถ เสด็จฯ ไปทรงวางผ้าพระกฐินที่พานแว่นฟ้า
ด้านหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒
- ❖ ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ทรงกราบ
- ❖ ทรงหยิบผ้าห่มพระประธานพระราชทานแก่เจ้าพนักงาน
ภูษามาลา ประทับยืน
- ❖ อธิบตีกรรมการศาสนา กราบทูลจำนวนพระสงฆ์จำพรรษา
จบแล้ว

- ❖ ทรงอุ้มประคองผ้าไตร ผืนพระพักตร์สู่พระประธาน พระอุโบสถ ทรงกล่าวนะโม... ๓ จบ แล้วทรงผืนพระพักตร์ มาทางที่ชุมนุมสงฆ์ ทรงกล่าวคำถวายพระกฐิน จบแล้ว ทรงวางผ้าพระกฐินที่พานแว่นฟ้าและยกประเคนพระสงฆ์ รูปที่ ๒ พร้อมพานเทียนพระปาติโมกข์ ประทับ พระราชอาสน์
- ❖ พระสงฆ์กระทำอปโลกนกรรม ลงไปครองผ้า ขึ้นมานั่ง
- ❖ เสด็จฯ มาทรงถวายบริวารพระกฐินแต่ประธานสงฆ์
- ❖ ทรงหลังทักษิณทก
- ❖ พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก
- ❖ ทรงกราบลาพระประธานพระอุโบสถ ทรงกราบลาพระสงฆ์ เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ เป็นเสร็จพิธี

พระกฐินพระราชทาน เป็นกฐินที่พระมหากษัตริย์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ผู้ที่มีศรัทธามีกำลังทรัพย์ สามารถที่จะทำการถวายได้ รับพระราชทานนำไปถวายพระสงฆ์ จำพรรษาถ้วนไตรมาสยังพระอารามหลวงต่าง ๆ ทั่วประเทศ การขอรับ พระราชทานผ้าพระกฐิน กรมการศาสนารับผิดชอบจัดการประกาศ เชิญชวน รับจอง ประสานงาน จัดซื้อเครื่องพระกฐิน ส่งมอบผู้ที่ได้รับ พระราชทาน จัดทำบัญชี กราบบังคมทูลรายงานผู้รับพระราชทาน และบัญชีถวายพระราชกุศล

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

พระกฐินพระราชทาน มีรูปแบบพิธีการถวายดังนี้

- ❖ เตรียมการจัดสถานที่ จัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะ และวางผ้าพระกฐินหน้าพระอุโบสถ
- ❖ จัดโต๊ะตั้งพานแว่นฟ้าเปล่า และจัดพานเทียนพระปาติโมกข์ วางไว้หน้าอาสน์สงฆ์ตรงพระสงฆ์รูปที่ ๒ (นิยมใช้โต๊ะวางพานแว่นฟ้าและพานเทียนพระปาติโมกข์)
- ❖ จัดเตรียมธูปเทียน สำหรับบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ จัดเตรียมเทียนชนวน ไฟแช็ก ที่กรวดน้ำ ไว้ด้านท้ายอาสน์สงฆ์

วัน เวลา ที่จะถวายผ้าพระกฐิน

- ❖ ประธานพิธีเดินทางถึงด้านหน้าพระอุโบสถ เข้าไปที่โต๊ะหมู่ซึ่งวางผ้าพระกฐินไว้
- ❖ ทำความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ ยืนมือไปเปิดกรวยดอกไม้ ทำความเคารพ
- ❖ ยกผ้าไตรขึ้นอุ้มประคอง ยืนตรง (ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี) จบแล้วเดินเข้าสู่พระอุโบสถทางประตูกลาง (กรณีพระอุโบสถมี ๓ ประตู) หรือประตูขวามือของประธาน ไปวางผ้าพระกฐินที่พานแว่นฟ้าด้านหน้าพระสงฆ์รูปที่ ๒

- ❖ จตุรปูเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบแล้วลุกมาที่หน้าอาสน์สงฆ์ หยิบผ้าห่มพระประธานมอบให้ศาสนพิธีกร หรือโวยาวัจกรแล้วอุ้มประคองผ้าพระกฐิน ประนมมือหันหน้าไปทางพระพุทธรูปประธาน ว่านะโม... ๓ จบหันมาทางชุมนุมสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้าพระกฐิน จบแล้ว (คำถวายกฐินต้องพิมพ์ติดไว้ที่ผ้าพระกฐิน) เวลาถวายจะได้อ่านสะดวก และควรทำสำเนาให้ประธานฝึกอ่านให้คล่อง วางผ้าพระกฐินบนพานแว่นฟ้า ยกประเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒ และประเคนพานเทียนพระปาติโมกข์ แล้วไปนั่งยังเก้าอี้ประธาน
- ❖ พระสงฆ์กระทำอปโลกนกรรม ลงไปครองผ้าพระกฐินแล้วขึ้นมานั่งยังอาสน์สงฆ์
- ❖ ประธานถวายบริวารพระกฐินแต่ประธานสงฆ์ หลังจากนั้นผู้มาร่วมพิธีถวายไทยธรรมแต่พระสงฆ์
- ❖ เจ้าหน้าที่ประกาศยอดเงินถวายพระกฐิน จบแล้วเชิญประธานประเคนใบปวารณาแต่ประธานสงฆ์
- ❖ พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ ประธานกรวดน้ำ รับพร (ขณะพระสงฆ์ถวายอดิเรก ให้ลดมือลงไม่ต้องประนมมือ เพราะการถวายอดิเรกนั้น เป็นการถวายพระพรแต่พระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ ต่อเมื่อพระสงฆ์รูปที่ ๒ รับว่า ภวตุ สัพพะมังคะลัง จิงประนมมือต่อไป)

- ❖ กราบลาพระประธานพระอุโบสถแล้วกราบลาพระสงฆ์ ออกจากพระอุโบสถ เป็นเสร็จพิธี

หากเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ มอบของที่ระลึก ศาสนพิธีกรพึงเข้าไป ช่วยรับของที่ระลึกจากประธานพิธี

พิธีถวายผ้าป่า

ในสมัยครั้งพุทธกาล ผ้าป่า คือ ผ้าที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีเจ้าของ พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล แสวงหาผ้าเพื่อนำมาทำจีวร ก็เก็บเอาผ้าที่เขาทิ้งเหล่านี้นำมาซัก ตัด เย็บ ย้อม ทำเป็นเครื่องนุ่งห่ม เพราะผ้าเป็นของหาได้ยาก ที่เรียกว่าผ้าป่า เพราะผ้านี้ใช้คลุมศพบ้าง ใช้อย่างอื่นบ้าง และถูกทอดทิ้งไว้ตามป่าช้า หรือที่อื่น ๆ จึงได้ชื่อเช่นนั้น แต่ในบาลีเรียกผ้า เช่นนี้ว่า บังสุกุลจีวร แปลว่า ผ้าเปื้อนฝุ่น ในเวลาต่อมาประชาชนเห็นว่า พระสงฆ์ได้รับความลำบากในการแสวงหาผ้า และประสงค์จะทำบุญ จึงนำผ้าไปทำที่เป็นทอดทิ้งผ้าไว้ตามป่า เพื่อเป็นการช่วยเหลือพระสงฆ์

เมื่อพระสงฆ์ไปพบก็จะได้พิจารณาเอามาเป็นจิวร จะมีสาเหตุจากการที่ผ้าดังกล่าว ส่วนมากเป็นผ้าที่ใช้คลุมศพหรือใช้ในการศพ จึงมีธรรมเนียมเรียกผ้าที่ใช้ในการศพทั่ว ๆ ไปว่า **ผ้าบังสุกุล** จนทุกวันนี้

ในปัจจุบัน การถวายผ้าป่าไม่เหลือรูปแบบเดิมแล้ว แต่กลับมุ่งเน้นไปถึงเรื่องการจัดหาทุนทรัพย์ เพื่อใช้ในการพัฒนาวัดหรือสถานที่ต่าง ๆ และยังแตกแยกเป็นผ้าป่าหนังสือ ผ้าป่าอื่น ๆ อีกมากมาย แต่เวลาจัดก็ต้องมีผ้าไว้ด้วยอย่างน้อย ๑ ผืน และต้องหากิ่งไม้มาตั่งนำผ้าไปพาดไว้ ทำเหมือนการทอดผ้าป่าโบราณ พิธีการถวายผ้าป่ามักจะถวายรวมไปในพิธีอื่น ๆ หากจะทำพิธีถวายผ้าป่าโดยเอกเทศ มีรูปแบบพิธีดังนี้

- ❖ จัดเตรียมตั้งองค์ผ้าป่า จัดสถานที่ เครื่องบูชา นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าป่า
- ❖ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ อาราธนาศีล รับศีล
- ❖ กล่าวนะโม... ๓ จบ กล่าวคำถวายผ้าป่าพร้อมคำแปล
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าป่า
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำ รับพร เป็นเสร็จพิธี

ส่วนการถวายผ้าป่ารวมกับพิธีอื่น ๆ ศาสนพิธีการพึงปฏิบัติพิธีเหมือนการถวายสังฆทานรวมกับพิธีอื่น

การปฏิบัติงานปกิณกะพิธี

ปกิณกะพิธี คือ งานที่เป็นงานเบ็ดเตล็ด เช่น ถวายข้าว พระพุทธรูป งานพุทธาภิเษก มังคลาภิเษก เป็นงานพิธีที่จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาปฏิบัติ หากศาสนพิธีกรได้รับมอบหมายงานดังกล่าว พึงปรึกษาท่านผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในงานนั้น ๆ

อนึ่ง ในงานพิธีทางราชการยังมียานอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันจะมีจัดกันน้อย ๆ เพราะมีความจำเป็นที่จะจัดให้งานมีรูปแบบที่สวยงาม อลังการ เช่น งานเปิดอบรม งานวางศิลาฤกษ์ งานยกช่อฟ้า งานเปิดป้าย เปิดอาคาร งานมอบรางวัล หรือเปิดงานใดงานหนึ่งในงานเหล่านี้ เมื่อจะจัดให้มีพิธีสงฆ์ด้วย นิยมจัดเป็นรูปแบบดังนี้

- ❖ จัดสถานที่สำหรับประกอบพิธี เช่น ห้องประชุม เต็นท์พิธี
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์ตามความต้องการ คือ ๕, ๗, ๙ หรือ ๑๐ รูป
- ❖ จัดตั้งอาสน์สงฆ์ในบริเวณพิธี จัดโต๊ะหมู่บูชา
- ❖ จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ เช่น เครื่องขยายเสียง ไมโครโฟน แก้วน้ำ ฯลฯ
- ❖ ต้องเตรียมอุปกรณ์เฉพาะงานนั้น ๆ เช่น อุปกรณ์วางศิลาฤกษ์ อุปกรณ์เททอง อุปกรณ์ตัดริบบิ้นเปิดงาน อุปกรณ์ปลุกต้นไม้ อุปกรณ์เจิมและพรมน้ำพระพุทธมนต์ ฯลฯ ไว้ให้พร้อม

- ❖ หากเป็นงานจัดเพื่อความเป็นสิริมงคล เช่น งานวางศิลาฤกษ์ เปิดป้ายอาคาร เททอง ฯลฯ ต้องวงสายสิญจน์จากสถานที่ประกอบพิธีหรือจากอาคาร มาที่โต๊ะหมู่บูชา พร้อมกับเหลือกุ่มสายสิญจน์ไว้ให้พระสงฆ์ถือด้วย
- ❖ ต้องจัดทำคำรายงาน คำกล่าวเปิด คำกล่าวปิด คำสวดดี คำถวายพระพร แล้วแต่กรณี
- ❖ ต้องจัดทำกำหนดการของพิธีนั้น ๆ
- ❖ ต้องจัดหาตุ้ปัจจัยไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์
- ❖ จัดศาสนพิธีกร ประชาสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่ประสานงานให้ชัดเจน
- ❖ พึงจัดเตรียมอุปกรณ์ศาสนพิธีเช่นเดียวกับการปฏิบัติงานพิธีทางราชการ

การจัดทำกำหนดการ คำรายงาน คำกล่าวเปิด คำกล่าวปิด คำสวดดี คำถวายพระพร ฯลฯ เป็นส่วนสำคัญของงาน ควรทำให้ชัดเจนเหมาะสม ใช้ถ้อยคำสำนวนให้ถูกต้องกับงาน กับบุคคล กับสถานที่ เช่น งานวางศิลาฤกษ์ คำรายงานหรือคำกล่าวเปิด ควรใช้คำลงท้ายว่า บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นอุดมมงคลฤกษ์แล้ว... งานเปิดประชุม อบรม สัมมนา ควรใช้คำลงท้ายว่า บัดนี้ ได้เวลาอันสมควรแล้ว เป็นต้น ยิ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยแล้ว ผู้มีหน้าที่จัดทำเอกสารเหล่านี้ พึงระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะหากใช้ไม่ถูกต้อง

ไม่เหมาะสมแล้ว อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่งาน ถูกผู้รู้ตำหนิติเตียน ในความไม่รอบคอบได้หากไม่แน่ใจ ควรสอบถามไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนจัดทำ

มีงานอีกประเภทหนึ่ง เป็นงานอวมงคล อาจจะเกี่ยวเนื่องด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ งานขอพระราชทานเพลิงศพ หรือไม่เกี่ยวเนื่องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ งานฌาปนกิจศพ งานนี้แบ่งการปฏิบัติออกเป็น ๒ ภาค คือ ภาคการปฏิบัติในงานทั่วไป ก่อนที่จะทำการพระราชทานเพลิงศพหรือทำฌาปนกิจศพ เช่น สวดพระพุทธรมณฑ์ ทำบุญเลี้ยงพระ มีพระธรรมเทศนา สวดมาติกา บังสุกุล และการเคลื่อนศพเพื่อตั้งบนเมรุก่อนพิธีพระราชทานเพลิงศพหรือพิธีฌาปนกิจศพ ในวันที่จะประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพหรือพิธีฌาปนกิจศพ โดยทั่วไปนิยมจัดงานดังนี้

ภาคแรก

- ❖ จัดให้มีการสวดพระพุทธรมณฑ์ เลี้ยงพระ มีพระธรรมเทศนา
- ❖ จัดให้มีสวดมาติกา บังสุกุล
- ❖ หากมีการเคลื่อนศพขึ้นตั้งบนเมรุ จัดขบวนศพ มีพระสงฆ์ นำศพ
- ❖ เวียนเมรุโดยเวียนซ้าย (ทวนเข็มนาฬิกา) ๓ รอบ
- ❖ ทอดผ้าบังสุกุล ๑ ที่
- ❖ เตรียมจัดตั้งโต๊ะสำหรับวางไฟหรือหีบเพลิงพระราชทาน

ไว้ด้านศีรษะของศพ ปูผ้าขาว

- ❖ เตรียมตะเกียงไว้ต่อไฟพระราชทาน
- ❖ เตรียมพิธีอ่านหมายรับสั่ง (กรณีพระราชทานเพลิงศพ)
เช่น สถานที่อ่าน ไมโครโฟน คนที่จะอ่าน ไม่ควรให้
บุตร ธิดา อ่านประวัติของผู้ตาย เพราะอาจเกิด
ความเศร้าโศกอ่านไม่จบ การอ่านนี้จะอ่านหรือไม่อ่านก็ได้
- ❖ เตรียมประธานที่จะจุดไฟพระราชทานเพลิงศพหรือจุดไฟ
ประชุมเพลิง
- ❖ หากมีการทอดผ้าไตรจำนวนมาก ให้จัดทอดให้เสร็จก่อน
เวลาพระราชทานเพลิงหรือฌาปนกิจ
- ❖ จัดเตรียมผ้าไตรสำหรับประธานพิธีทอดผ้าก่อน
พระราชทานเพลิง
- ❖ ประสานกับผู้เชิญไฟหรือหีบเพลิงพระราชทาน ในเรื่อง
กำหนดเวลา

ภาคสอง

- ❖ ผู้เชิญไฟหรือหีบเพลิงพระราชทาน (กรณีพระราชทาน
เพลิงศพ) แต่งเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์ เชิญไฟ
หรือหีบเพลิงพระราชทาน ตามกำหนดเวลา
- ❖ ถึงสถานที่ ลงจากรถ เดินตรงไปที่เมรุโดยผ่านแถว
ญาติผู้ตายที่ยืนรอรับอยู่
- ❖ ไม่พูดคุย ไม่ทักทาย ไม่แสดงความเคารพใคร ๆ เดินโดย
อาการสำรวม

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

เป็นธรรมเนียมว่า ผู้เชิญสิ่งของพระราชทานต้องสำรวจ
ไม่พุดคุย ไม่ทักทาย ไม่แสดงความเคารพใคร ๆ ต่อเมื่อวางสิ่งของนั้นแล้ว
จึงทำความเคารพ พุดคุย ทักทายได้

- ❖ ขึ้นบนเมรุ วางไฟหรือหีบเพลิงที่โต๊ะซึ่งจัดเตรียมไว้
ทำความเคารพศพ ลงจากเมรุ รอเวลา
- ❖ ผู้อ่านหมายรับสั่ง อ่านประวัติผู้ตาย อ่านสำนึก
ในพระมหากรุณาธิคุณ เริ่มอ่านในตอนนี้
- ❖ จบแล้ว เชิญประธานขึ้นทอดผ้าบังสุกุล นิมนต์พระสงฆ์
พิจารณาผ้าบังสุกุล
- ❖ ผู้เชิญไฟหรือหีบเพลิงพระราชทานขึ้นไปบนเมรุ หลังจาก
พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสุกุลแล้ว เชิญประธานประกอบพิธี
จุดไฟพระราชทาน
- ❖ ประธานพิธีทำความเคารพไปทางทิศที่พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ แล้วจึงประกอบพิธีจุดไฟ
พระราชทาน เสร็จแล้วทำความเคารพศพพร้อมเจ้าหน้าที่
ผู้เชิญเพลิงลงจากเมรุ เจ้าหน้าที่ต่อไฟพระราชทาน
ใส่ตะเกียงไว้
- ❖ เชิญผู้มาร่วมงานขึ้นวางดอกไม้จันทน์ มอบของที่ระลึก
แก่ผู้มาร่วมงาน
- ❖ ประกอบพิธีฌาปนกิจศพ (เผาจริง)

สำหรับในกรณีฉาปนกิจศพ ให้เตรียมจุดไฟใส่ตะเกียงตั้งไว้ เช่นเดียวกับไฟพระราชทาน เตรียมดอกไม้จันทน์สำหรับประธานจุดไฟ ประชุมเพลิงไว้ นอกนั้นปฏิบัติเช่นเดียวกับพิธีพระราชทานเพลิงศพ

รุ่งขึ้นเป็นพิธีถวายภัตตาหารสามหาบในการเก็บอัฐิ หลังจากเจ้าหน้าที่ประจำฉาปนสถานได้ทำการฉาปนกิจเสร็จเรียบร้อยแล้ว พิธีเก็บอัฐิมีการปฏิบัติดังนี้

- ❖ จัดเตรียมโกศสำหรับใส่อัฐิ
- ❖ เตรียมดอกไม้ฉีกออกเป็นกลีบ ๆ เช่น ดอกกุหลาบ ดาวเรือง ฯลฯ น้ำอบสำหรับพรมอัฐิ ผ้าขาว เครื่องทองน้อย
- ❖ เตรียมผ้าไตรสำหรับทอดเพื่อบังสกุลง ๓ ไตร
- ❖ เตรียมภัตตาหารคาว หวาน สำหรับถวายพระสงฆ์ ๓ ชุด
- ❖ เตรียมลั้งสำหรับใส่เถ้าและเศษอัฐิ
- ❖ เตรียมสถานที่สำหรับประกอบพิธี มีที่ตั้งอัฐิ มีที่นั่งพระสงฆ์
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๓ รูป เพื่อประกอบพิธี

เมื่อถึงเวลาที่กำหนด

- ❖ เจ้าภาพทอดผ้าบังสกุลง นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าบังสกุลง
- ❖ โปรยดอกไม้ พรมน้ำอบ เก็บอัฐิ
- ❖ โปรยทาน คือ นำเงินชนิดเหรียญมาโปรยให้ทาน แก่คนยากจน เป็นการทำกุศลอย่างหนึ่ง
- ❖ เชิญอัฐิไปตั้ง ณ สถานที่ที่จัดไว้
- ❖ ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

❖ กรวดน้ำ รับพร

❖ เชิญอัฐิไปบรรจุหรือประดิษฐานในที่ที่จัดไว้ เป็นเสร็จการ

บางรายจัดพิธีบำเพ็ญกุศลฉลองอัฐิ หลังจากพิธีเก็บอัฐิอีกพิธีหนึ่ง โดยจัดให้มีพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ เช่นเดียวกับงานมงคลทุกประการ มีตั้งขันน้ำมนต์ ยกเว้นไม่มีการวงสายสิญจน์เท่านั้น และงานฉลองอัฐินี้ ถือเป็นงานมงคลงานหนึ่ง น้ำพระพุทธมนต์ที่ทำในงานนี้ใช้พรมให้แก่ญาติผู้ตาย นับว่าเป็นการปลดจากทุกข์โศก ที่ต้องพลัดพรากจากผู้เป็นที่รักนั่นเอง

การจัดพิธีอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การจัดงานวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ งานดังกล่าวที่นิยมจัดกันทั่ว ๆ ไป ได้แก่ งานวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว งานวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และงานวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร งานวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี งานวันปิยมหาราช งานวันมหาเจษฎาบดินทร์ ฯลฯ ในวันสำคัญเหล่านี้ ส่วนราชการ องค์กรเอกชน หรือแม้กระทั่งพ่อค้า ประชาชนทั่ว ๆ ไป นิยมจัดงานเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลบ้าง เพื่ออุทิศถวายเป็นพระราชกุศลบ้าง เพื่อถวายพระพรชัยมงคลบ้าง ซึ่งสรุปได้เป็น ๒ ลักษณะงาน คือ งานมงคลและงานอวมงคล งานใดจัดเพื่อถวายพระพรชัยมงคลก็ดี หรือจัดเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลก็ดี งานนั้นจัดเป็นงานมงคล ส่วนงานใดจัดเพื่ออุทิศบุญกุศลที่กระทำ

ถวายเป็นพระราชกุศล งานนั้นจัดเป็นงานอวมงคล งานทั้ง ๒ ประเภท
มีแนวการจัดพอเป็นแนวทางดังนี้

งานประเภทมงคล

- ❖ จัดเตรียมสถานที่เหมือนการจัดงานมงคลทั่ว ๆ ไป
- ❖ จัดตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ วางเครื่องราชสักการะ
(ธูปเทียนแพ กรวยดอกไม้)
- ❖ นิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธี (นิยม ๑๐ รูป)
- ❖ จัดเตรียมอาหารคาว หวาน และจุฬัจจัยไทยธรรม
สำหรับถวายพระสงฆ์
- ❖ จัดเตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ให้พร้อม
ในการปฏิบัติพิธีจะมีข้อแตกต่างจากงานมงคลทั่วไปดังนี้
- ❖ เชิญประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ ทำความเคารพ เปิดกรวยดอกไม้ถวายราชสักการะ
- ❖ ขั้นตอนต่อไปพึงปฏิบัติเช่นเดียวกับงานมงคลทั่ว ๆ ไป

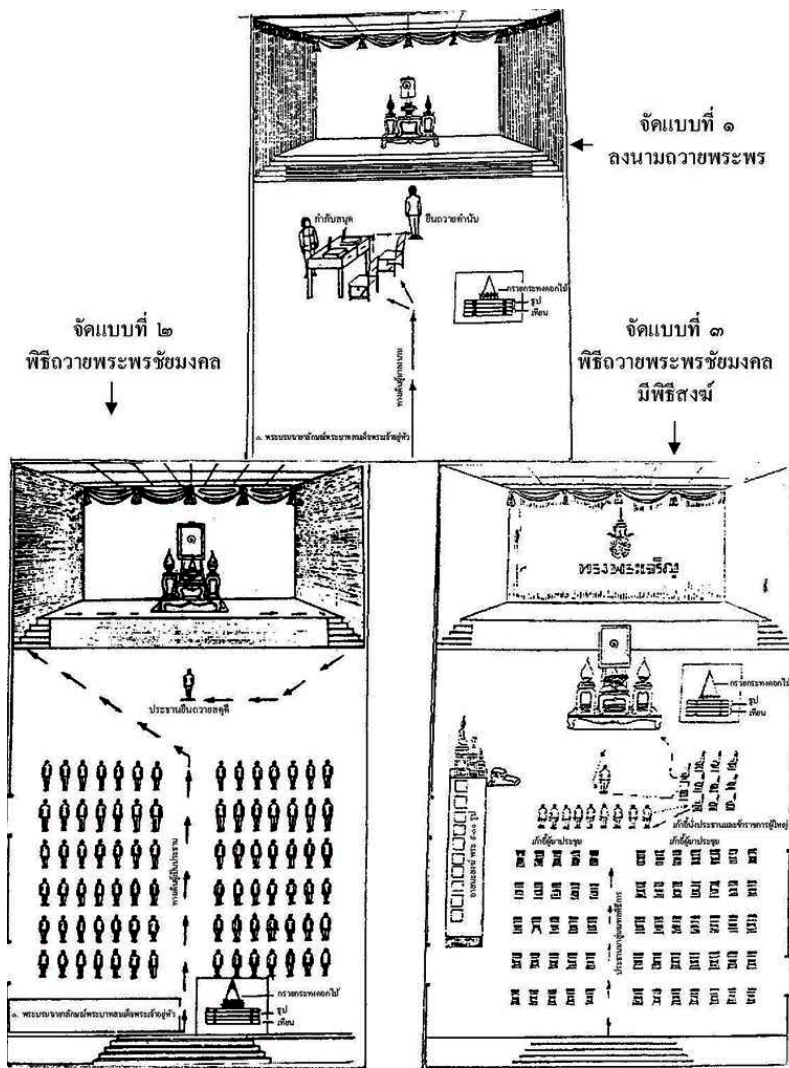
งานประเภทถวายพระพรชัยมงคล

- ❖ แบบลงนามถวายพระพรชัยมงคล คือ จัดโต๊ะไว้สำหรับ
ผู้มาลงนาม
- ❖ จัดบริเวณสถานที่ให้สวยงาม เหมาะสม ประดิษฐาน
พระปรมาภิไธย พระนามาภิไธย
- ❖ จัดบุคลากรดูแล แนะนำ การลงนามถวายพระพร

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ แบบจัดพิธีถวายพระพรไม่มีพระสงฆ์ คือ จัดตั้งเฉพาะพระบรมฉายาลักษณ์ พระฉายาลักษณ์
- ❖ ประดับตกแต่งบริเวณสถานที่ให้สวยงาม เหมาะสม
- ❖ จัดผู้มาร่วมพิธีให้เป็นระเบียบว่าใครควรอยู่ตรงไหนอย่างไร
- ❖ เชิญประธานพิธีประกอบพิธีตามกำหนดการที่วางไว้ เช่น วางพานพุ่ม เปิดกรวยดอกไม้ถวายราชสักการะ อ่านคำถวายพระพร ทำความเคารพพร้อมกัน
- ❖ แบบจัดพิธีมีพระสงฆ์ร่วมด้วย คือ จัดโต๊ะหมู่บูชาตามรูปแบบของสำนักพระราชวัง
- ❖ จัดอาสน์สงฆ์ นิมนต์พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ จำนวน ๑๐ รูป ใช้พัดยศด้วย
- ❖ พร้อมแล้วเชิญประธานประกอบพิธีโดยจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ ถวายคำนับพระบรมฉายาลักษณ์
- ❖ สมาทานศีล เสร็จแล้ว ทุกคนยืนขึ้น พระสงฆ์ตั้งพัดยศ ประธานไปเปิดกรวยดอกไม้ ถอยออกมาทำความเคารพ อ่านคำสดุดีถวายพระพรชัยมงคล จบแล้วทำความเคารพพร้อมกัน พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ดนตรีบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบแล้วถวายความเคารพพร้อมกัน

ผังรูปแบบการจัดสถานที่ งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา
วันที่ ๕ ธันวาคม ของสำนักพระราชวัง

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

- ❖ พระสงฆ์วางพัดยศ สวดถวายพรพระไปจนจบ
- ❖ ประธานและผู้ร่วมพิธีถวายภัตตาหาร พระสงฆ์กระทำ ภัตติกิจ (ปัจจุบันนิยมถวายอาหารใส่ปิ่นโตให้พระสงฆ์ กลับไปฉันที่วัด เนื่องจากเวลามีจำกัด) ถวายจตุปัจจัย ไทยธรรม
- ❖ พระสงฆ์อนุโมทนา ประธานกรวดน้ำ รับพร จบแล้ว
- ❖ ทุกคนยืนหันไปทางพระบรมฉายาลักษณ์ ถวาย ความเคารพพร้อมกัน เป็นเสร็จพิธี

งานประเพณีอวมงคล

- ❖ จัดอาสน์สงฆ์ นิมนต์พระสงฆ์ จำนวน ๑๐ รูป เพื่อประกอบพิธี
- ❖ จัดโต๊ะหมู่ตั้งพระบรมฉายาลักษณ์พระมหากษัตริย์ ที่สวรรคตแล้ว วางเครื่องทองน้อย

- ❖ จัดเตรียมอุปกรณ์เช่นเดียวกับงานอวมงคลทั่วไป

ในการปฏิบัติพิธีจะมีข้อแตกต่างจากงานอวมงคลทั่วไปดังนี้

- ❖ เชิญประธานพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- ❖ จุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ ถวายความเคารพ พิธีที่เหลือพึงปฏิบัติเช่นเดียวกับ งานอวมงคลทุกประการ

ขันน้ำมนต์และที่พรม

เทียนสองธรรม

เชิงเทียนชวน

ด้ามเทียนชวน

อุปกรณ์งานศาสนพิธี

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

ภูเขาโยง

เครื่องทองน้อย

พานแว่นฟ้า

ที่กรวดน้ำ

อุปกรณ์งานศาสนพิธี

พานสายสิญจน์

ชุดบูชาธรรม
ตั้งด้านหน้าประธานพิธีในพิธีเทศน์

ป้ายอุทิศส่วนกุศล

ชุดบูชาธรรมและบูชาศพ
ตั้งหน้าศพหรืออัฐิ

อุปกรณ์งานศาสนพิธี

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. **ศาสนพิธี ฉบับกรมการศาสนา**. โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ : พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๒๘.
- พระญาณวโรดม, (สนธิ์ กิจจกาโร). **คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธี**. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๓.
- พระธรรมวโรดม, (บุญมา คุณสมปโน). **ระเบียบปฏิบัติของชาวพุทธ**. โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ : ๒๕๔๑.
- พระเทพรัตนสุธี, (พิมพ์ ญาณวิโร). **ทำเนียบพระราชคณะฉบับสมบุรณ์ พุทธศักราช ๒๕๔๗**. สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, กรุงเทพฯ : ครั้งที่ ๔, ๒๕๓๑.
- สำนักพระราชวัง, ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่. **รวมเรื่องและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับราชสำนัก**. โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, กรุงเทพฯ : ครั้งที่ ๑๑, ๒๕๔๓.
- จันทร์ ไพจิตร, ป.ธ.๙. **ประมวลพิธีมงคลของไทย**. พิมพ์สมโภชหิรัณยปฏิพระธรรมวโรดม (นิยม จานิสฺสโร ป.ธ.๙), โรงพิมพ์จงเจริญการพิมพ์, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๑.
- เปล่ง ชื่นกลั่นธูป. **ประเพณีต่าง ๆ**. พิมพ์อนุสรณ์วันอดีตเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศาราม ปีที่ ๗๑, โรงพิมพ์ห้างฯ ป.สัมพันธ์พาณิชย์, กรุงเทพฯ : ๒๕๓๑.
- แปลก สนธิรักษ์. **พิธีกรรมและประเพณี**. โรงพิมพ์การศาสนา, กรุงเทพฯ : ๒๕๔๒.

ពាក្យស្នើ

คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ/ติสสะระณณะ
สะหะ/ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ/ติสสะระณณะ
สะหะ/ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ/ติสสะระณณะ
สะหะ/ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสัทธิยา/สัพพะทุกขะวินาสาयะ
ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสัทธิยา/สัพพะภะยะวินาสาयะ
ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสัทธิยา/สัพพะโรคะวินาสาयะ
ปะริตตัง พุทธะ มังคะลัง

คำอาราธนาธรรม

พรหมมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ/กัตถัญชะลี อันธิระรัง
อะยาจะณะ/สันตีระ สัตตาปะระชัักกะชาติกา/เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง
ปะชังฯ

คำบูชาข้าวพระพุทธรูป

อิมัง สุปะพัญญะนะสัมปันนัง สาสิณัง โอิทะนัง อุทะกัง วะรัง
พุทฺธัสสะ ปุเชมิ

คำลาข้าวพระพุทธรูป

เสลี่ยง มังคะลัง ยาจามิ หรือ เสลี่ยง มังคะลา ยาจามิ

คำถวายสังฆทาน

อิมาณี มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ สังฆัสสะ
โธเนชชามะ สาธุ โน ภันเต สังโฆ อิมาณี ภัตตานิ สะปะริวารานิ
ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร
พร้อมทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แต่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร
กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์
และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ

คำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอาสนิสงสบริวารทั้งปวงนี้ ของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร
รามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร
ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้า
โปรดกระหม่อม พระราชทานให้..... น้อมนำมาถวายแต่พระสงฆ์
ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอาวาสวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับ
ผ้าพระกฐินทานนี้ กระทำกฐินต์ถาวรกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาตนั้น เทอญ

คำถวายกฐินราษฎร์

แบบที่ ๑

อิมิ ภนฺเต สปริวาริ กฐินจิวรทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม
 ทุตติยมปิ อิมิ ภนฺเต สปริวาริ กฐินจิวรทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม
 ตติยมปิ อิมิ ภนฺเต สปริวาริ กฐินจิวรทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม
 ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย
 ผ้าจีวรกฐิน กับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์
 ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย
 ผ้าจีวรกฐิน กับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์ แม้นในวาระที่สอง
 ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย
 ผ้าจีวรกฐิน กับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์ แม้นในวาระที่สาม

แบบที่ ๒

อิมิ ภนฺเต สปริวาริ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน
 ภนฺเต สงฺโฆ อิมิ สปริวาริ กฐินทุสฺสํ ปฏิกุณฺหาตุ ปฏิกุณฺเหตฺวา จ อิมินา
 ทุสฺเสน กฐินิ อุตฺถรตุ อมฺหากิ ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.
 ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้ากฐิน
 กับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้ากฐิน กับทั้งบริวารนี้
 ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ครั้นรับแล้วจงกรานกฐินด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์
 เกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ

คำถวายผ้าป่า

อิมานิ มะยัง ภันเต ปังสุกุละจีวะรานิ สะปะริวารานิ สังฆัสสะ
โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต สังฆโฆ อิมานิ ปังสุกุละจีวะรานิ
สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ที่ฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย
ผ้าบังสุกุลจีวร พร้อมทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แต่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์
จงรับผ้าบังสุกุลจีวร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย
เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ

คำกรวดน้ำอย่างย่อ

อิทัง เม ญาตินัง โหตุ

คำปวารณาปัจจัยสี่

ข้าพเจ้า ขอปวารณาปัจจัยสี่แต่พระคุณเจ้า มีมูลค่า
เท่าราคา.....บาท ได้มอบไว้แก่ไวยาวัจกรของพระคุณเจ้าแล้ว
หากพระคุณเจ้าประสงค์สิ่งหนึ่งสิ่งใดอันควรแก่สมณะบริโภคแล้วไซ้
โปรดเรียกร้องได้จากไวยาวัจกรของพระคุณเจ้านั้น เทอญ

คำถวายอดิเรกสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ/อติเรกวาสสสํ ชีวตุ/อติเรกวาสสสํ
 ชีวตุ/ทิมายุกโก โหตุ อโรโค โหตุ/ทิมายุกโก โหตุ อโรโค โหตุ/สุขิโต โหตุ
 ปรมินทมหाराชา/สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโภ ชโย นิจุจ/
 ปรมินทมหाराชวรสส ภาตุ สัพพทา/ขอถวายพระพร

คำถวายอดิเรกสำหรับสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ/อติเรกวาสสสํ ชีวตุ/อติเรกวาสสสํ
 ชีวตุ/ทิมายุกกา โหตุ อโรคา โหตุ/ทิมายุกกา โหตุ อโรคา โหตุ/สุขิตา โหตุ
 สิริกิตติปรมราชินี/สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโภ ยโส นิจุจ/
 สิริกิตติปรมราชินียา ภาตุ สัพพทา/ขอถวายพระพร

คำถวายอดิเรกสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ**

อติเรกวาสสสํ ชีวตุ/อติเรกวาสสสํ ชีวตุ/อติเรกวาสสสํ
 ชีวตุ/ทิมายุกโก โหตุ อโรโค โหตุ/ทิมายุกโก โหตุ อโรโค โหตุ/สุขิโต โหตุ
 ปรมินทมหाराชา สปรมราชินี/สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโภ ชโย นิจุจ/
 ปรมินทมหाराชวรสส ปรมราชินียา สห ภาตุ สัพพทา/ขอถวายพระพร

คำถวายพระพรลา

ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล
พระชนมสุขทุกประการ จงมีแต่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภาร (ทั้งสอง)
พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เวลานี้สมควรแล้ว อาตมภาพทั้งปวง
ขอถวายพระพรลา แต่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภาร (ทั้งสอง)
พระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ขอถวายพระพร
(หากถวายพระพรลาพระองค์เดียว ให้ตัดคำว่า ทั้งสอง
ออกทุกแห่ง)

คำถวายพระพรเทศนา

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลพระชนมสุข
ทุกประการ จงมีแต่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารพระองค์
สมเด็จพะปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ
บัดนี้ จะรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาใน.....กถา
ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้าวรับพระราชทาน
ถวายวิสัชนาไป มิได้ต้องตามไวยาหารอรรถาธิบาย ในพระธรรมเทศนา
ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี **ขอเดชะ** พระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ พระขันติคุณ
ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยแก่อาตมะผู้มีสติปัญญาน้อย
ขอถวายพระพร

หมายเหตุ ถ้ามิได้ถวายพระธรรมเทศนา เฉพาะพระพักตร์ ให้ตัดคำว่า
ขอเดชะออก คงใช้คำว่า ขอพระเมตตาคุณ...ฯ

พระอารามหลวง

แบ่งตามชั้นและชนิดของพระอาราม

(ปี พ.ศ. ๒๕๕๓)

จำนวน ๒๙๐ พระอาราม

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑	วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	พระบรมมหาราชวัง	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๒	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	พระบรมมหาราชวัง	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๓	วัดสุทัศน์เทพวราราม	วัดราชบพิธ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๔	วัดอรุณราชวราราม	วัดอรุณ	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๕	วัดพระพุทธบาท	ขุนไศลน	พระพุทบาท	สระบุรี	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๖	วัดพระปฐมเจดีย์	พระปฐมเจดีย์	เมืองนครปฐม	นครปฐม	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๗	วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม (๖)	พระบรมมหาราชวัง	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๘	วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม	วัดราชบพิธ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๙	วัดบวรนิเวศวิหาร (๖)	บวรนิเวศ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๑๐	วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม	ดุสิต	ดุสิต	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย
๑๑	วัดราชโอรสาราม	บางคอ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	เอก	ราชวรณมหาวิทยาลัย

คู่มือการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑๒	วัดสุวรรณคณาภิรมย์	หอรัตนชัย	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	เอก	ราชวรวิหาร
๑๓	วัดนิเวศธรรมประวัติ (ช)	บ้านเลน	บางปะอิน	พระนครศรีอยุธยา	เอก	ราชวรวิหาร
๑๔	วัดเสนาสนาราม (ช)	หัวรอ	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	เอก	ราชวรวิหาร
๑๕	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	ศรีสุทนต์	ศรีสุทนต์	สุโขทัย	เอก	ราชวรวิหาร
๑๖	วัดพระบรมธาตุไชยา	เวียง	ไชยา	สุราษฎร์ธานี	เอก	ราชวรวิหาร
๑๗	วัดพระศรีมหาธาตุ (ช)	อนุสาวรีย์	บางเขน	กรุงเทพมหานคร	เอก	วรมหาวิหาร
๑๘	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	ในเมือง	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก	เอก	วรมหาวิหาร
๑๙	วัดพระสิงห์	พระสิงห์	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่	เอก	วรมหาวิหาร
๒๐	วัดพระธาตุหริภุญชัย	ในเมือง	เมืองลำพูน	ลำพูน	เอก	วรมหาวิหาร
๒๑	วัดพระธาตุพนม	ธาตุพนม	ธาตุพนม	นครพนม	เอก	วรมหาวิหาร
๒๒	วัดญาณสังคาราม (ช)	ห้วยใหญ่	บางละมุง	ชลบุรี	เอก	วรมหาวิหาร
๒๓	วัดพระมหาธาตุ (ช)	ในเมือง	เมืองนครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช	เอก	วรมหาวิหาร
๒๔	วัดชะแสงธรรม	ชะแสงธรรม	พระนครศรีอยุธยา	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรมหาวิหาร
๒๕	วัดชะแสง	บ้านมาตร	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรมหาวิหาร
๒๖	วัดมกุฏกษัตริยาราม (ช)	บางขุนพรหม	พระนครศรีอยุธยา	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๒๗	วัดราชบูรณะ	วังบูรพาภิรมย์	พระนครศรีอยุธยา	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขตอำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๒๘	วัดราชธิวาสวิหาร (ค)	วิชัยบาดาล	ดลิต	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๒๙	วัดเทพศิรินทร์वास (ค)	วัดเทพศิรินทร์	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๐	วัดโสมนัสวิหาร (ค)	วัดโสมนัส	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๑	วัดบhumคดา	สัมพันธวงศ์	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๒	วัดบรมนิวาส (ค)	รองเมือง	ปทุมวัน	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๓	วัดโสมเสีโลกยาราม	วัดอรุณ	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๔	วัดหงส์รัตนาราม	วัดอรุณ	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๕	วัดราชสิทธิาราม	วัดอรุณ	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๖	วัดสุวรรณาราม	ศิริราช	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๗	วัดชัยพฤกษมาลา	ตลิ่งชัน	ตลิ่งชัน	กรุงเทพมหานคร	โท	ราชวรวิหาร
๓๘	วัดเขมาภิรตาราม (ค)	สวนใหญ่	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	โท	ราชวรวิหาร
๓๙	วัดเทพยดาลัยเสพ	บางพึ่ง	พระประแดง	สมุทรปราการ	โท	ราชวรวิหาร
๔๐	วัดชุมพลนิกายาราม	บ้านเลน	บางปะอิน	พระนครศรีอยุธยา	โท	ราชวรวิหาร
๔๑	วัดพระธาตุอภัยสุเทพ	สุเทพ	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่	โท	ราชวรวิหาร
๔๒	วัดมหาสมณาราม (ค)	คลองกระแชง	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี	โท	ราชวรวิหาร
๔๓	วัดจักรวรรดิศาสวาส	จักรวรรดิ	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร
๔๔	วัดระฆังโฆสิตาราม	ศิริราช	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขตอำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๔๕	วัดกัลยาณมิตร	วัดกัลยาณัม	ชนบุรี	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร
๔๖	วัดบพิตรพิมุข	จักรวรรดิ	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร
๔๗	วัดไตรมิตรวิทยาราม	ตลาดน้อย	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร
๔๘	วัดประยุรวงศาวาส	วัดกัลยาณัม	ชนบุรี	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร
๔๙	วัดพิชัยญาติการาม	สมเด็จพระเจ้าพระยา	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร
๕๐	วัดอนงค์ราม	สมเด็จพระเจ้าพระยา	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร	โท	วรมหาวิหาร
๕๑	วัดเฉลิมพระเกียรติ	บางศรีเมือง	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	โท	วรมหาวิหาร
๕๒	วัดปรมัยยิกาวาส	เกาะเกร็ด	ปากเกร็ด	นนทบุรี	โท	วรมหาวิหาร
๕๓	วัดกลาง	ปากน้ำ	เมืองสมุทรปราการ	สมุทรปราการ	โท	วรมหาวิหาร
๕๔	วัดทรงธรรม	ตลาด	พระประแดง	สมุทรปราการ	โท	วรมหาวิหาร
๕๕	วัดพนัญเชิง	คลองสวนพุด	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	โท	วรมหาวิหาร
๕๖	วัดศาลาปูน	ท่าวาสกรี	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	โท	วรมหาวิหาร
๕๗	วัดบรมวงศัศคาราม	สวนพริก	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	โท	วรมหาวิหาร
๕๘	วัดไผ่โย	ไผ่โย	ไผ่โย	อ่างทอง	โท	วรมหาวิหาร
๕๙	วัดป่าโมก	ป่าโมก	ป่าโมก	อ่างทอง	โท	วรมหาวิหาร
๖๐	วัดพระบรมธาตุ	ชัยนาท	เมืองชัยนาท	ชัยนาท	โท	วรมหาวิหาร
๖๑	วัดพระธาตุเชิงชุม	ธาตุเชิงชุม	เมืองสกลนคร	สกลนคร	โท	วรมหาวิหาร

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๖๒	วัดลัดตนาราชปริวรรต (ค)	หน้าเมือง	เมืองราชบุรี	ราชบุรี	โท	วรวิหาร
๖๓	วัดคงคาราม	คลองกระแวง	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี	โท	วรวิหาร
๖๔	วัดอัมพวันเจติยาราม	อัมพวา	อัมพวา	สมุทรสงคราม	โท	วรวิหาร
๖๕	วัดธรรมิการาม (ค)	ประจวบคีรีขันธ์	เมืองประจวบคีรีขันธ์	ประจวบคีรีขันธ์	โท	วรวิหาร
๖๖	วัดปทุมวงมาราม (ค)	ปทุมวัน	ปทุมวัน	กรุงเทพมหานคร	ตรี	ราชวรวิหาร
๖๗	วัดบรมมงคล (ค)	บางยี่ขัน	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร	ตรี	ราชวรวิหาร
๖๘	วัดหนึ่ง	บางคอ	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	ตรี	ราชวรวิหาร
๖๙	วัดรัษฎาธิษฐาน	คลองชักพระ	ตลิ่งชัน	กรุงเทพมหานคร	ตรี	ราชวรวิหาร
๗๐	วัดกวีศาราม	ท่าหิน	เมืองลพบุรี	ลพบุรี	ตรี	ราชวรวิหาร
๗๑	วัดราชโสดา	บวรนิเวศ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๗๒	วัดปริมาเยน	บ้านพานถม	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๗๓	วัดตรีศกเทพ (ค)	บ้านพานถม	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๗๔	วัดเทพธิดาราม	สำราญราษฎร์	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๗๕	วัดมหารณพาราม	เสาชิงช้า	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๗๖	วัดสังฆวิศยาราม	วัดสามพระยา	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๗๗	วัดราชนัดดาราม (ค)	วชิรพยาบาล	ดุสิต	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๗๘	วัดเวราศกกุญชร	วชิรพยาบาล	ดุสิต	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร

คู่มือการปฏิบัติงาน ระดับต้น

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขตอำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๓๙	วัดมหาธาตุวราราม	มหาธาตุวราราม	บางรัก	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๐	วัดสัมพันธวงศ์ (ข)	สัมพันธวงศ์	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๑	วัดเครือวัลย์ (ข)	วัดอรุณ	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๒	วัดนาคกลาง	วัดอรุณ	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๓	วัดสังฆะราย	วัดท่าพระ	บางกอกใหญ่	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๔	วัดดุสิตาราม	อรุณอมรินทร์	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๕	วัดศรีสุดาราม	บางขุนนนท์	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๖	วัดชีโหล่งราม	บ้านช่างหล่อ	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๗	วัดพระยาทำ	บ้านช่างหล่อ	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๘	วัดอมรินทร์วราราม	ศิริราช	บางกอกน้อย	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๔๙	วัดผดุงนาค	บางยี่ขัน	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๕๐	วัดอินทราภิรมย์	บางยี่เรือ	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๕๑	วัดจันทราภิรมย์	บางยี่เรือ	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๕๒	วัดราชนครินทร์	บางยี่เรือ	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๕๓	วัดบุปผาราม (ข)	วัดกัลยาณมิตร	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๕๔	วัดศิริบุญชัย	ศิริบุญชัย	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๕๕	วัดนางนอง	บางคอแหลม	จอมทอง	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๙๖	วัดทองธรรมชาติ	คลองสาน	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๙๗	วัดเค็ดนัตร	บางลำภูล่าง	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๙๘	วัดอัปสรสวรรค์	ปากคลองภาษีเจริญ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๙๙	วัดดุสิตารักษ์	ดุสิตารักษ์	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๑๐๐	วัดนวลนรดิศ	ปากคลองภาษีเจริญ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๑๐๑	วัดกาญจนสิงห์เสนา	คลองชักพระ	ตลิ่งชัน	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๑๐๒	วัดชีธรรมเสนาธิติ	บางจาก	พระโขนง	กรุงเทพมหานคร	ตรี	วรวิหาร
๑๐๓	วัดชินวราราม	บางตะแยง	เมืองปทุมธานี	ปทุมธานี	ตรี	วรวิหาร
๑๐๔	วัดกษัตราธิราช	บ้านป้อม	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	ตรี	วรวิหาร
๑๐๕	วัดพรหมนิวาส	ท่าวสุกรี	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	ตรี	วรวิหาร
๑๐๖	วัดอ่างทอง	บางแก้ว	เมืองอ่างทอง	อ่างทอง	ตรี	วรวิหาร
๑๐๗	วัดเขาแก้ว	ต้นตาล	เสนาห์	สระบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๐๘	วัดสมุทประติษฐาราม	สวนดอกไม้	เสนาห์	สระบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๐๙	วัดสิริจันทรมิตรี (๒)	เขาพระงาม	เมืองลพบุรี	ลพบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๑๐	วัดพระนอนจักรสีห์	จักรสีห์	เมืองสิงห์บุรี	สิงห์บุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๑๑	วัดธรรมามูล	ธรรมามูล	เมืองชัยนาท	ชัยนาท	ตรี	วรวิหาร
๑๑๒	วัดสว่างอารมณ์	เมืองสวรรค์โลก	เมืองสวรรค์โลก	สุโขทัย	ตรี	วรวิหาร

คู่มือการปฏิบัติงาน ศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเมืองเพชร

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขตอำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑๑๓	วัดมณีบรรพต	ระแงง	เมืองตาก	ตาก	ตรี	วรวิหาร
๑๑๔	วัดพระบาทมิ่งเมือง	ในเวียง	เมืองแพร่	แพร่	ตรี	วรวิหาร
๑๑๕	วัดเจดีย์หลวง (๕)	พระสิงห์	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่	ตรี	วรวิหาร
๑๑๖	วัดพระธาตุศรีจอมทอง	บ้านหลวง	จอมทอง	เชียงใหม่	ตรี	วรวิหาร
๑๑๗	วัดพระธาตุช้างค้ำ	ในเวียง	เมืองน่าน	น่าน	ตรี	วรวิหาร
๑๑๘	วัดสุปฏิหาราม (๕)	ในเมือง	เมืองอุบลราชธานี	อุบลราชธานี	ตรี	วรวิหาร
๑๑๙	วัดพระมหาธาตุเขมราฐ	ในเมือง	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา	ตรี	วรวิหาร
๑๒๐	วัดสุทิวาจินดา (๕)	ในเมือง	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา	ตรี	วรวิหาร
๑๒๑	วัดวชิราลงกรณวราราม (๕)	หนองน้ำแดง	ปากช่อง	นครราชสีมา	ตรี	วรวิหาร
๑๒๒	วัดเสถียรวราราม	หน้าเมือง	เมืองฉะเชิงเทรา	ฉะเชิงเทรา	ตรี	วรวิหาร
๑๒๓	วัดบางพระ	บางพระ	ศรีราชา	ชลบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๒๔	วัดจุฬาทิศธรรมสมากรม	ท่าเทววงษ์	เกาะสีชัง	ชลบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๒๕	วัดพระประทีปมณีเจดีย์	พระประทีปมณีเจดีย์	เมืองนครปฐม	นครปฐม	ตรี	วรวิหาร
๑๒๖	วัดपालโถยก	วัดใหญ่	เมืองสุพรรณบุรี	สุพรรณบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๒๗	วัดพระแท่นดงรัง	พระแท่น	ท่ามะกา	กาญจนบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๒๘	วัดมหาธาตุ	หน้าเมือง	เมืองราชบุรี	ราชบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๒๙	วัดศรีสุริยวงศาaram (๕)	หน้าเมือง	เมืองราชบุรี	ราชบุรี	ตรี	วรวิหาร

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑๓๐	วัดมหาธาตุ	คลองกระแตง	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๓๑	วัดใหญ่สุวรรณาราม	ท่าราบ	เมืองเพชรบุรี	เพชรบุรี	ตรี	วรวิหาร
๑๓๒	วัดเพชรสมุทรวรวิหาร	แม่กลอง	เมืองสมุทรสงคราม	สมุทรสงคราม	ตรี	วรวิหาร
๑๓๓	วัดเจริญสุทธาราม	บางนกแขวก	บางคางที่	สมุทรสงคราม	ตรี	วรวิหาร
๑๓๔	วัดสามพระยา	วัดสามพระยา	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๓๕	วัดนรนาถสุนทริการาม (ข)	วัดสามพระยา	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๓๖	วัดบูรณศิริมิตยาราม (ข)	ศาลเจ้าพ่อเสือ	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๓๗	วัดอินทริวิหาร	บางขุนพรหม	พระนคร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๓๘	วัดยานนาวา	ยานนาวา	สาทร	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๓๙	วัดชัยชนะสงคราม	สัมพันธวงศ์	สัมพันธวงศ์	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๐	วัดศฤงคาร	บางยี่ขัน	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๑	วัดดาวดึงษาราม	บางยี่ขัน	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๒	วัดอาวาสวิไลยาราม	บางพลัด	บางพลัด	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๓	วัดไพธินิคมวิมลธรรมาราม	บางยี่เรือ	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๔	วัดเวฬุรวิมลิน	บางยี่เรือ	ธนบุรี	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๕	วัดทองนพคุณ	คลองสาน	คลองสาน	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๖	วัดนางชี	ปากคลองภาษีเจริญ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ

คู่มือการปฏิบัติงาน ระดับต้น

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑๔๗	วัดปากน้ำ	ปากคลองภาษีเจริญ	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๘	วัดนิมมานรดี	บางหว้า	ภาษีเจริญ	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๔๙	วัดหลักสี่	ตลาดบางเขน	ดอนเมือง	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๐	วัดดอนเมือง	ตลาดบางเขน	ดอนเมือง	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๑	วัดบางนาใน	บางนา	พระโขนง	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๒	วัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก	บางกะปิ	ห้วยขวาง	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๓	วัดสร้อยทอง	บางซื่อ	บางซื่อ	กรุงเทพมหานคร	-	สามัญ
๑๕๔	วัดหัวลำโพง	สี่พระยา	บางรัก	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๕	วัดบุญญประดิษฐ์	บางไผ่	บางแค	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๖	วัดเทพศิลา	หัวหมาก	บางกะปิ	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๗	วัดราชสิงขร	วัดพระยาไกร	บางคอแหลม	กรุงเทพมหานคร	ตรี	สามัญ
๑๕๘	บัวขมิ้น	บางกระสอบ	เมืองนนทบุรี	นนทบุรี	ตรี	สามัญ
๑๕๙	วัดบางไผ่	บางรักพัฒนา	บางบัวทอง	นนทบุรี	ตรี	สามัญ
๑๖๐	วัดเทียนซุต	บึงยี่โก	ชัยบุรี	ปทุมธานี	ตรี	สามัญ
๑๖๑	วัดจันทน์พะยอม (๖)	บางเตย	สามโคก	ปทุมธานี	ตรี	สามัญ
๑๖๒	วัดโปรดเกศเชษฐาราม	ทรงคนอง	พระประแดง	สมุทรปราการ	ตรี	สามัญ
๑๖๓	วัดหน้าพระเมรุราชิกการาม	ท่าหลวง	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	ตรี	สามัญ

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑๖๔	วัดตูม	วัดตูม	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	ตรี	สามัญ
๑๖๕	วัดวิเวกาวุฑฒ	คลองจิก	บางปะหัน	พระนครศรีอยุธยา	ตรี	สามัญ
๑๖๖	วัดราชนายกัรสังสรรค์เจติยบรรพตาราม	บางปะหัน	บางปะหัน	พระนครศรีอยุธยา	ตรี	สามัญ
๑๖๗	วัดพุทไธศวรรย์	สำเภาล่ม	พระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา	ตรี	สามัญ
๑๖๘	วัดเสาชิงฆอง	ท่าหิน	เมืองลพบุรี	ลพบุรี	ตรี	สามัญ
๑๖๙	วัดมณีเชลย์นิศ์ (ข)	พรหมมาสตร์	เมืองลพบุรี	ลพบุรี	ตรี	สามัญ
๑๗๐	วัดโปลี (ข)	อินทร์บุรี	อินทร์บุรี	สิงห์บุรี	ตรี	สามัญ
๑๗๑	วัดพิบูลทอง	พิบูลทอง	ท่าช้าง	สิงห์บุรี	ตรี	สามัญ
๑๗๒	วัดมณีเสถิตกปิฏฐาราม	อุทัยใหม่	เมืองอุทัยธานี	อุทัยธานี	ตรี	สามัญ
๑๗๓	วัดโพธาราม	ปากน้ำโพ	เมืองนครสวรรค์	นครสวรรค์	ตรี	สามัญ
๑๗๔	วัดนครสวรรค์	ปากน้ำโพ	เมืองนครสวรรค์	นครสวรรค์	ตรี	สามัญ
๑๗๕	วัดวรมายบรรพต	ปากน้ำโพ	เมืองนครสวรรค์	นครสวรรค์	ตรี	สามัญ
๑๗๖	วัดตากฟ้า	ตากฟ้า	ตากฟ้า	นครสวรรค์	ตรี	สามัญ
๑๗๗	วัดพระบรมธาตุ	นครชุม	เมืองกำแพงเพชร	กำแพงเพชร	ตรี	สามัญ
๑๗๘	วัดนาควัชรเสถียร (ข)	ในเมือง	เมืองกำแพงเพชร	กำแพงเพชร	ตรี	สามัญ
๑๗๙	วัดท่าหลวง	ในเมือง	เมืองพิจิตร	พิจิตร	ตรี	สามัญ
๑๘๐	วัดมงคลกับัดลือ	ทับคล้อ	ทับคล้อ	พิจิตร	ตรี	สามัญ

คู่มือการปฏิบัติงาน ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑๔๑	วัดมหาธาตุ	ในเมือง	เมืองเพชรบูรณ์	เพชรบูรณ์	ตรี	สามัญ
๑๔๒	วัดพระสมุชพิทักษ์วัดการาม	หล่มสัก	หล่มสัก	เพชรบูรณ์	ตรี	สามัญ
๑๔๓	วัดหนองไผ่	เมืองบางยม	เมืองสวรรคโลก	สุโขทัย	ตรี	สามัญ
๑๔๔	วัดคลองโพธิ์	บ้านเกาะ	เมืองอุตรดิตถ์	อุตรดิตถ์	ตรี	สามัญ
๑๔๕	วัดพระแท่นศิลาอาสน์ (๓)	ทุ่งยั้ง	ลับแล	อุตรดิตถ์	ตรี	สามัญ
๑๔๖	วัดบุญวาปีวิหาร	หัวเวียง	เมืองลำปาง	ลำปาง	ตรี	สามัญ
๑๔๗	วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม	เวียงเหนือ	เมืองลำปาง	ลำปาง	ตรี	สามัญ
๑๔๘	วัดพระเจดีย์ขาวหลัง	ต้นธงชัย	เมืองลำปาง	ลำปาง	ตรี	สามัญ
๑๔๙	วัดจองคำ	บ้านหวด	งาว	ลำปาง	ตรี	สามัญ
๑๕๐	วัดเจ็ดยอด	เวียง	เมืองเชียงราย	เชียงราย	ตรี	สามัญ
๑๕๑	วัดพระแก้ว	เวียง	เมืองเชียงราย	เชียงราย	ตรี	สามัญ
๑๕๒	วัดพระสิงห์	เวียง	เมืองเชียงราย	เชียงราย	ตรี	สามัญ
๑๕๓	วัดศรีโคมคำ	เวียง	เมืองพะเยา	พะเยา	ตรี	สามัญ
๑๕๔	วัดพระบาทสุท้อ	สุท้อ	เมืองแพร่	แพร่	ตรี	สามัญ
๑๕๕	วัดบุญญาวุฑฒ	ในเวียง	เมืองน่าน	น่าน	ตรี	สามัญ
๑๕๖	วัดบุญยืน	กลางเวียง	เวียงสา	น่าน	ตรี	สามัญ
๑๕๗	วัดพระบาทสุท้อ	ม่วงตึ๊ด	ภูเพียง	น่าน	ตรี	สามัญ

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขตอำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๑๙๘	วัดสวนดอก	สุเทพ	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่	ตรี	สามัญ
๑๙๙	วัดท่าตอน	ท่าตอน	แม่อาย	เชียงใหม่	ตรี	สามัญ
๒๐๐	วัดป่าดาราภิรมย์ (ช)	ริมใต้	แมริม	เชียงใหม่	ตรี	สามัญ
๒๐๑	วัดเจ็ดยอด	ช้างเผือก	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่	ตรี	สามัญ
๒๐๒	วัดศรีเลา	สุเทพ	เมืองเชียงใหม่	เชียงใหม่	ตรี	สามัญ
๒๐๓	วัดพระพุทธบาทตากผ้า	มะกอก	ป่าซาง	ลำพูน	ตรี	สามัญ
๒๐๔	วัดจองคำ	จองคำ	เมืองแม่ฮ่องสอน	แม่ฮ่องสอน	ตรี	สามัญ
๒๐๕	วัดมณีนิมภาวล	หมากแข้ง	เมืองอุดรธานี	อุดรธานี	ตรี	สามัญ
๒๐๖	วัดโพธิ์สมภารณ (ช)	หมากแข้ง	เมืองอุดรธานี	อุดรธานี	ตรี	สามัญ
๒๐๗	วัดพิศดารัญญาวาส (ช)	หนองบัว	เมืองหนองบัวลำภู	หนองบัวลำภู	ตรี	สามัญ
๒๐๘	วัดศรีสระแก้ว	นามะเพ็ง	เมืองหนองบัวลำภู	หนองบัวลำภู	ตรี	สามัญ
๒๐๙	วัดโพธิ์ชัย	ในเมือง	เมืองหนองคาย	หนองคาย	ตรี	สามัญ
๒๑๐	วัดศรีสุทิวาส (ช)	กุดป่อง	เมืองเลย	เลย	ตรี	สามัญ
๒๑๑	วัดแจ้งแสงอรุณ	ธาตุเชิงชุม	เมืองสกลนคร	สกลนคร	ตรี	สามัญ
๒๑๒	วัดศรีจันทร์ (ช)	ในเมือง	เมืองขอนแก่น	ขอนแก่น	ตรี	สามัญ
๒๑๓	วัดธาตุ	ในเมือง	เมืองขอนแก่น	ขอนแก่น	ตรี	สามัญ
๒๑๔	วัดหนองแวง	ในเมือง	เมืองขอนแก่น	ขอนแก่น	ตรี	สามัญ

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขตอำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๒๑๕	วัดมหาชัย	ตลาด	เมืองมหาสารคาม	มหาสารคาม	ตรี	สามัญ
๒๑๖	วัดกลาง	กาฬสินธุ์	เมืองกาฬสินธุ์	กาฬสินธุ์	ตรี	สามัญ
๒๑๗	วัดกลางมิ่งเมือง	ในเมือง	เมืองร้อยเอ็ด	ร้อยเอ็ด	ตรี	สามัญ
๒๑๘	วัดบึงพระลานชัย (ข)	ในเมือง	เมืองร้อยเอ็ด	ร้อยเอ็ด	ตรี	สามัญ
๒๑๙	วัดบูรพาภิราม	ในเมือง	เมืองร้อยเอ็ด	ร้อยเอ็ด	ตรี	สามัญ
๒๒๐	วัดมหาพนาราม	ในเมือง	เมืองอุบลราชธานี	อุบลราชธานี	ตรี	สามัญ
๒๒๑	วัดศรีอุบลรัตนาราม	ในเมือง	เมืองอุบลราชธานี	อุบลราชธานี	ตรี	สามัญ
๒๒๒	วัดลำภูนิเวศ (ข)	บึง	เมืองอำนาจเจริญ	อำนาจเจริญ	ตรี	สามัญ
๒๒๓	วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม	เมืองใต้	เมืองศรีสะเกษ	ศรีสะเกษ	ตรี	สามัญ
๒๒๔	วัดหลวงสุ่มงคลาราม (ข)	เมืองใต้	เมืองศรีสะเกษ	ศรีสะเกษ	ตรี	สามัญ
๒๒๕	วัดศรีมงคลใต้	มุกดาหาร	เมืองมุกดาหาร	มุกดาหาร	ตรี	สามัญ
๒๒๖	วัดมหาธาตุ	ในเมือง	เมืองยโสธร	ยโสธร	ตรี	สามัญ
๒๒๗	วัดศรีธรรมาราม (ข)	ในเมือง	เมืองยโสธร	ยโสธร	ตรี	สามัญ
๒๒๘	วัดสะแก	ในเมือง	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา	ตรี	สามัญ
๒๒๙	วัดบึง	ในเมือง	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา	ตรี	สามัญ
๒๓๐	วัดพายัพ	ในเมือง	เมืองนครราชสีมา	นครราชสีมา	ตรี	สามัญ
๒๓๑	วัดกลาง	ในเมือง	เมืองบุรีรัมย์	บุรีรัมย์	ตรี	สามัญ

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๒๓๒	วัดทรงศิลา	ในเมือง	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ	ตรี	สามัญ
๒๓๓	วัดบุรพาราม (ค)	ในเมือง	เมืองสุรินทร์	สุรินทร์	ตรี	สามัญ
๒๓๔	วัดศาลาลอย	ในเมือง	เมืองสุรินทร์	สุรินทร์	ตรี	สามัญ
๒๓๕	วัดบางกระบือ	บางกระบือ	บ้านสร้าง	ปราจีนบุรี	ตรี	สามัญ
๒๓๖	วัดแก้วพิจิตร (ค)	หน้าเมือง	เมืองปราจีนบุรี	ปราจีนบุรี	ตรี	สามัญ
๒๓๗	วัดอุดมธานี	บ้านใหญ่	เมืองนครนายก	นครนายก	ตรี	สามัญ
๒๓๘	วัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎิ์	หน้าเมือง	เมืองฉะเชิงเทรา	ฉะเชิงเทรา	ตรี	สามัญ
๒๓๙	วัดสระแก้ว	สระแก้ว	เมืองสระแก้ว	สระแก้ว	ตรี	สามัญ
๒๔๐	วัดเขาบางทราย (ค)	บางทราย	เมืองชลบุรี	ชลบุรี	ตรี	สามัญ
๒๔๑	วัดใหญ่โอฬาราม	บางปลาสร้อย	เมืองชลบุรี	ชลบุรี	ตรี	สามัญ
๒๔๒	วัดป่าประดู่	ท่าประดู่	เมืองระยอง	ระยอง	ตรี	สามัญ
๒๔๓	วัดดู่	ท่าประดู่	เมืองระยอง	ระยอง	ตรี	สามัญ
๒๔๔	วัดบุรพพิทยาราม	เขาหัว	ท่าใหม่	จันทบุรี	ตรี	สามัญ
๒๔๕	วัดน้เลื่อม	จันทนิมิต	เมืองจันทบุรี	จันทบุรี	ตรี	สามัญ
๒๔๖	วัดโยธานิมิต	วังกระแจะ	เมืองตราด	ตราด	ตรี	สามัญ
๒๔๗	วัดเสนหา (ค)	พระปฐมเจดีย์	เมืองนครปฐม	นครปฐม	ตรี	สามัญ
๒๔๘	วัดไร่ขิง	ไร่ขิง	สามพราน	นครปฐม	ตรี	สามัญ

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๒๔๙	วัดพระงาม	พระปฐมเจดีย์	เมืองพระปฐม	นครปฐม	ตรี	สามัญ
๒๕๐	วัดเทวสังฆาราม	บ้านเหนือ	เมืองกาญจนบุรี	กาญจนบุรี	ตรี	สามัญ
๒๕๑	วัดไชยชุมพลชนะสงคราม	บ้านใต้	เมืองกาญจนบุรี	กาญจนบุรี	ตรี	สามัญ
๒๕๒	วัดสุทธิวาราม	ท่าฉลอม	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร	ตรี	สามัญ
๒๕๓	วัดเจษฎาราม	มหาชัย	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร	ตรี	สามัญ
๒๕๔	วัดป้อมวิชัยรดีการาม	มหาชัย	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร	ตรี	สามัญ
๒๕๕	วัดสุทธยาราม (๒)	หลุมดิน	เมืองราชบุรี	ราชบุรี	ตรี	สามัญ
๒๕๖	วัดเขาวัง	หน้าเมือง	เมืองราชบุรี	ราชบุรี	ตรี	สามัญ
๒๕๗	วัดช่องลม	หน้าเมือง	เมืองราชบุรี	ราชบุรี	ตรี	สามัญ
๒๕๘	วัดบัวงาม	บัวงาม	ดำเนินสะดวก	ราชบุรี	ตรี	สามัญ
๒๕๙	วัดเกตุการาม (๒)	โรงหีบ	บางคนที	สมุทรสงคราม	ตรี	สามัญ
๒๖๐	วัดประดู่	วัดประดู่	อัมพวา	สมุทรสงคราม	ตรี	สามัญ
๒๖๑	วัดเกาะหลัก	ประจวบคีรีขันธ์	เมืองประจวบคีรีขันธ์	ประจวบคีรีขันธ์	ตรี	สามัญ
๒๖๒	วัดคลองวาฬ	คลองวาฬ	เมืองประจวบคีรีขันธ์	ประจวบคีรีขันธ์	ตรี	สามัญ
๒๖๓	วัดเขาโมสถ์	กำเนิดหฤดุม	บางสะพาน	ประจวบคีรีขันธ์	ตรี	สามัญ
๒๖๔	วัดท่าโพธิ์ (๒)	ท่าวัง	เมืองนครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช	ตรี	สามัญ
๒๖๕	วัดแจ้ง	ปากพูน	เมืองนครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช	ตรี	สามัญ

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขตอำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๒๖๖	วัดมะนาวหวาน	ช้างกลาง	ช้างกลาง	นครศรีธรรมราช	ตรี	สามัญ
๒๖๗	วัดธรรมบุษยา (๖)	ตลาด	เมืองสุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี	ตรี	สามัญ
๒๖๘	วัดไตรธรรมาราม	ตลาด	เมืองสุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี	ตรี	สามัญ
๒๖๙	วัดพัฒนาราม	ตลาด	เมืองสุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี	ตรี	สามัญ
๒๗๐	วัดพุทธรังสรรค์	นาทุ่ง	เมืองชุมพร	ชุมพร	ตรี	สามัญ
๒๗๑	วัดขันเงิน	วังตะกอก	หลังสวน	ชุมพร	ตรี	สามัญ
๒๗๒	วัดราษฎร์บุญสมราม	ท่ามะลา	หลังสวน	ชุมพร	ตรี	สามัญ
๒๗๓	วัดมงคลนิมิตร	ตลาดใหญ่	เมืองภูเก็ต	ภูเก็ต	ตรี	สามัญ
๒๗๔	วัดต้นตยาริม	ทับเตี้ย	เมืองตรัง	ตรัง	ตรี	สามัญ
๒๗๕	วัดกะพังสุรินทร์	ทับเตี้ย	เมืองตรัง	ตรัง	ตรี	สามัญ
๒๗๖	วัดแก้วไกรวาราม	ปากน้ำ	เมืองกระบี่	กระบี่	ตรี	สามัญ
๒๗๗	วัดประทุมโยธี	ท้ายช้าง	เมืองพังงา	พังงา	ตรี	สามัญ
๒๗๘	วัดสุวรรณคีรีวิหาร	เขานิเวศน์	เมืองระนอง	ระนอง	ตรี	สามัญ
๒๗๙	วัดมัทธมิกวาส (๖)	บ่อยาง	เมืองสงขลา	สงขลา	ตรี	สามัญ
๒๘๐	วัดชัยมงคล	บ่อยาง	เมืองสงขลา	สงขลา	ตรี	สามัญ
๒๘๑	วัดโพธิ์โลมวาส	บ่อยาง	เมืองสงขลา	สงขลา	ตรี	สามัญ
๒๘๒	วัดโคกसानดอน	หาดใหญ่	เมืองสงขลา	สงขลา	ตรี	สามัญ

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

ที่	วัด	แขวง/ตำบล	เขต/อำเภอ	จังหวัด	ชั้น	ชนิด
๒๔๓	วัดโนนัง	นาหว้า	นาหว้า	สงขลา	ตรี	สามัญ
๒๔๔	วัดคูหาสวรรค์	คูหาสวรรค์	เมืองพัทลุง	พัทลุง	ตรี	สามัญ
๒๔๕	วัดตานีนรสโมสร	อาเนาะรู	เมืองปัตตานี	ปัตตานี	ตรี	สามัญ
๒๔๖	วัดมุจลินทวาปีวิหาร	ตู่ยง	หนองจิก	ปัตตานี	ตรี	สามัญ
๒๔๗	วัดพุทธภูมิ	สะเตง	เมืองยะลา	ยะลา	ตรี	สามัญ
๒๔๘	วัดพุทธาธิวาส	เบตง	เบตง	ยะลา	ตรี	สามัญ
๒๔๙	วัดชนบทปิลเคิลิม	พิมาน	เมืองสตูล	สตูล	ตรี	สามัญ
๒๕๐	วัดชลธาราสิงเห	เจ๊ะเห	ตากใบ	นราธิวาส	ตรี	สามัญ

ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์

กรมการศาสนา

ลำดับพัตยศสมณศักดิ์

ฐานานุกรม เปรียญ ในงานพระราชพิธี-รัฐพิธี
ปรับปรุงใหม่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม
ในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๕๑ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

สมเด็จพระราชาคณะ

๑. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า
๒. สมเด็จพระสังฆราช
๓. สมเด็จพระราชาคณะ ชั้นสุพรรณบัฏ (ตามอาวุโสโดยสมณศักดิ์)

พระราชาคณะ

๔. พระราชาคณะ	เจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ
๕. พระราชาคณะ	เจ้าคณะรอง ชั้นลัญญาบัตร
๖. พระราชาคณะ	ชั้นธรรม
๗. พระราชาคณะ	ชั้นเทพ
๘. พระราชาคณะ	ชั้นราช
๙. พระราชาคณะ	ชั้นสามัญ
๑๐. พระราชาคณะ	ปลัดขวา ปลัดซ้าย ปลัดกลางในพระอัฐิ
กรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชินโรส
๑๐. พระราชาคณะ	รองเจ้าคณะภาค
๑๑. พระราชาคณะ	เจ้าคณะจังหวัด

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

๑๔. พระราชาคณะ	รองเจ้าคณะจังหวัด
๑๓. พระราชาคณะ	ชั้นสามัญเปรียญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
๑๔. พระราชาคณะ	ชั้นสามัญเปรียญ ๙, ๘, ๗, ๖, ๕, ๔, ๓
๑๕. พระราชาคณะ	ชั้นสามัญเทียบเปรียญ ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
๑๖. พระราชาคณะ	ชั้นสามัญเทียบเปรียญ
๑๗. พระราชาคณะ	ชั้นสามัญยก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
๑๘. พระราชาคณะ	ชั้นสามัญยก

(เฉพาะพิธีรับผ้าพระกฐินพระราชทาน เจ้าอาวาสนั่งหน้าพระภิกษุรูปอื่น
ซึ่งแม้จะมีสมณศักดิ์สูงกว่า)

พระครูสัญญาบัตร

พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะจังหวัด (จจ.)
พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าคณะจังหวัด (รจจ.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (จล.ชอ.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ (จอ.ขพ.)
พระครูสัญญาบัตร	เทียบเจ้าคณะอำเภอ ชั้นพิเศษ (ทจอ.ขพ.)
พระครูปลัด	ฐานานุกรมของสมเด็จพระราชาคณะ
พระเปรียญธรรม	๙ ประโยค
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (จล.ชท.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (จอ.ชอ.)
พระครูสัญญาบัตร	เทียบเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (ทจอ.ชอ.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (จล.ชต.)

พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะอำเภอกันทรวิชัย (จอ.ชท.)
พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (รจล.ชอ.)
พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (รจล.ชท.)
พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นตรี (รจล.ชด.)
พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ (ผจล.ชพ.) หรือเทียบเท่า (ทผจล.ชพ.)
พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระหรือเทียบเท่า (ผจล.ชอ.วิ. หรือ ทผจล.ชอ.วิ.)
พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นเอก (ผจล.ชอ.) หรือเทียบเท่า (ทผจล.ชอ.)
พระครูปลัด	ฐานานุกรมของพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัญบัฏ
พระครูปลัด	ฐานานุกรมของพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร
พระครูฐานานุกรมชั้นเอก	ของสมเด็จพระสังฆราช
พระเปรียญธรรม	๘ ประโยค

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นโท (ผจล.ขท.) หรือเทียบเท่า (ทผจล.ขท.)
พระเปรียญธรรม	๗ ประโยค
พระครูปลัด	ฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นธรรม
พระครูฐานานุกรมชั้นโท	ของสมเด็จพระสังฆราช (พระครูปริต)
พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นเอก (รจอ.ขอ.)
พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าคณะอำเภอ ชั้นโท (รจอ.ขท.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จต.ขอ.วิ.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะตำบล ชั้นเอก (จต.ขอ.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะตำบล ชั้นโท (จต.ขท.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าคณะตำบล ชั้นตรี (จต.ขต.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นเอก (จร.ขอ.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท ฝ่ายวิปัสสนาธุระ (จร.ขท.วิ.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นโท (จร.ขท.)
พระครูสัญญาบัตร	เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ชั้นตรี (จร.ขต.)
พระครูสัญญาบัตร	รองเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ (จรจ.)
พระครูสัญญาบัตร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ (ผจร.)
พระเปรียญธรรม	๖ ประโยค
พระเปรียญธรรม	๕ ประโยค

พระครูปลัด	ฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นเทพ
พระครูปลัด	ฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นราช
พระครูวินัยธร	
พระครูธรรมธร	
พระครูคู่สวด	
พระเปรียญธรรม	๔ ประโยค
พระปลัด	ฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นสามัญ
พระเปรียญธรรม	๓ ประโยค
พระครูรองคู่สวด	
พระครูสังฆรักษ์	
พระครูสมุห์	
พระครูใบฎีกา	
พระสมุห์	
พระใบฎีกา	
พระพิธีธรรม	

ฝ่ายการคณะสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

กรมการศาสนา

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

[illegible]

คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม
www.dra.go.th